

Rajtengedély vizsga MLSZ Western Szakága 2008

I. A LÓ

1. Eredet, rokonság

A lovak ősei 60 millió évvel ezelőtt kicsi, tömzsi, róka nagyságú, ötujjú állatok voltak, erdős, mocsaras területeken éltek. A törzsfajlódás során, alkalmazkodva a változó környezeti feltételekhez és a legelő életmódhoz, kialakultak a mai elegáns, gyors lovak. A ma élő lófélék (amelyek a zebrák, lovak, szamarak) a páratlan ujjú patások rendjébe tartoznak, legközelebbi rokonaik a tapírok és az orrszarvú félék.

A lovat kb. 6000 évvel ezelőtt háziasították.

3

2. A lovak viselkedése, lóval való bánásmód

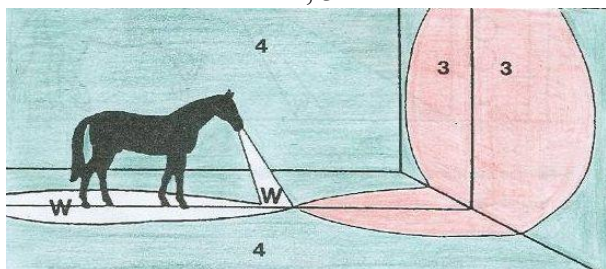
A lovasnak ismernie kell azokat a viselkedési szokásokat, amelyek minden lovat jellemeznek. Ahhoz, hogy ezeket a szokásokat megértse, tisztában kell lennie azokkal a hatásokkal, melyek a lovat természetes közegében befolyásolták.

A ló csorda állat: A szabadon élő lovak csoportos kötelékben, szilárd rangsorban élnek. Mindegyik állatnak a rangelső (alfa-állat) alá kell rendelnie magát. A csordaállatok viszonylag könnyen idomíthatók, mert az embert is elfogadják alfa-állatként. A lovak igényét a társas kapcsolatokra a különféle tartási módoknál is figyelembe kell venni. A fajtársakkal való érintkezés lehetőségét tehát meg kell tartani az istállózott lovak számára is. Egyedi tartás esetén az állatok legalább láthassák, hallhassák és szagolhassák egymást. A többiekkel való kapcsolattartásra legalkalmasabb a legelő vagy a lovardai karám. A társas kapcsolatok hiánya segítheti a lovak rossz szokásainak kialakulását. A rossz szokások látszólag olyan céltalan, szinte azonosan ismétlődő mozdulatsorok mint a karórágás, levegőnyelés, fogcsiszolás, szítálás. Ezek a szokások a lovak hasznosíthatóságát korlátozhatják, betegségek elindítói lehetnek.

Legelő állat: A lovak természetes körülmények között a nap legnagyobb részét legeléssel töltik. A legelés ideje alatt, az állatok folyamatosan lépkednek, ebből adódik a lovak természetes mozgásigénye. Az istállóban tartott lovak esetében gyakran alakul ki mozgáshiány, ennek eredménye lehet később a lovas alatti féktelen mozgás is.

Menekülő állat: Lovaink a hirtelen fellépő, számukra veszélyesnek tűnő környezeti hatásokra általában lovas alatt is meneküléssel reagálnak. A lovas következetes és kitartó kiképzéssel annyira elnyerheti lovának bizalmát, hogy az a szélsőséges helyzetekben is engedelmessé váljon neki. A lovak megközelítésekor mindig gondolni kell az állat menekülési ösztönére. Ha a ló nem talál utat a menekülésre, más módon, például harapással, rúgással próbál védekezni.

A lovak látása: A lovak látótere felemelt fej esetében a következő módon ábrázolható. 4: ez szemmel látott tér, 3: két szemmel látott tér, W: holttér

Előrefelé, a szemek távolságának megfelelő szélességben 1,3 m - ig a talajon, az orr előtt holt tér van, vagyis az állat nem látja az itt lévő tárgyakat. Ha a ló rövid távolságban a földön fekvő tárgyakat (pl.: cavaletti) élesen akarja látni, a fejét le kell hajtania. A közvetlenül a szája elé az etetőbe helyezett takarmányt és a legelő fűvét nem látja. Evés közben szaglása és az orrán lévő hosszú érzékelő szőrök segítik a tájékozódásban. A háta mögötti holt tér miatt a hátulról jövő váratlan ingerek a lovat menekülésre, rúgásra készítik. A lovak megközelítésekor mindig figyelemmel kell lenni arra, vajon lát-e, hall-e bennünket az állat.

A lovak hallása: A lovak hallástartománya eltér az emberétől. Nem hallanak meg a lovak olyan mély hangokat, amiket az emberek hallanak, viszont a magas hangok közül többet észlelnek. Ebből az eltérésből adódik, hogy sokszor olyan zajoktól ijednek meg, amiket mi nem is hallunk, pl.: egy ág roppanása.

Azok a lovasok, akik a felsorolt tulajdonságokkal tisztában vannak, könnyen megérthetik miért fontos néhány szabály betartása a lovakkal való munkában. A szabályok betartása csökkenti a balesetveszélyt, segít az ember és a ló közötti bizalmi kapcsolat kialakításában.

A legfontosabb szabályok a következők:

A lovak megközelítése:

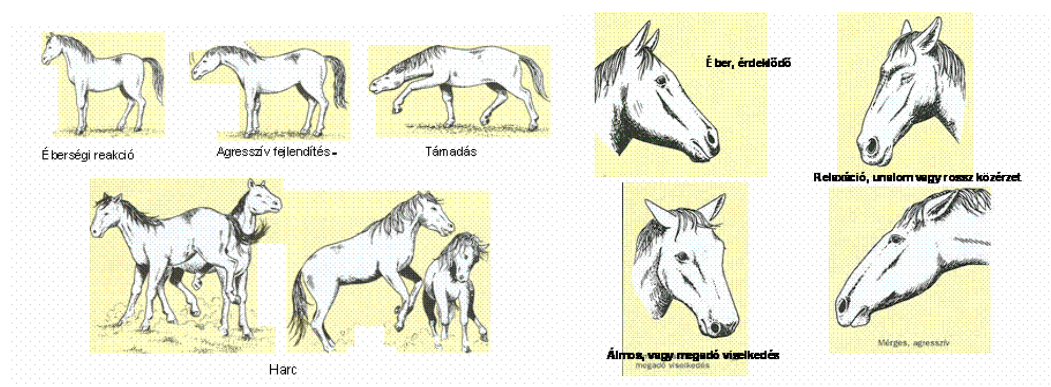
Legelőn, futóistállóban: a lovat nyugodt, határozott hangon szólítsuk meg és miután észrevett bennünket, előlről - oldalról közelítsünk felé. Ha közel értünk, vegyük fel vele a testi kapcsolatot, tenyerünket helyezzük a lapockájára. Előfordulhat, hogy a legelőn tartott többi ló is körénk gyűlik. Arra is kell számítanunk, hogy a körülöttünk tolongó állatok esetleg összevesznek, összerúgnak. Figyeljünk mindig, hogy ne keveredjünk bele ezekbe a csatározásokba.

Bokszban: a legelőn álló lóhoz hasonlóan közelítsük meg, várjuk meg, amíg a hangunkra reagál, felénk fordul a bokszban. Csak azután lépünk be hozzá, ha észrevett bennünket. Ha az állat reakciója menekülés vagy rúgás, akkor inkább kérjünk segítséget az edzőnktől.

Állásban: mielőtt belépünk a lóhoz szólítsuk meg, várjuk meg amíg ellép és helyet ad maga mellett. Bal oldalról menjünk be a ló mellé, igyekezzünk mihamarabb a lapockájához érni, vegyük fel a testi kapcsolatot.

A jól idomított, emberben bízó lovak is kerülhetnek olyan helyzetbe, amikor kiszámíthatatlanul reagálnak az ember közeledésére. Vigyázni kell etetési időben, csikós kancánál, vagy ha valamilyen szokatlan hatás, például új szomszéd ló van a közelben. A felsorolt körülmények mind negatív irányba befolyásolhatják a lovak viselkedését.

Segít a lovunkkal való helyes viselkedés kiválasztásában, ha ismerjük melyik mimikai kifejezés, milyen lelkiállapotot tükröz.

3. A lovak anatómiája, testtájuk, csontok, emésztő szervek, mozgás

Ezen a részen csak a képek szerepelnek, a magyarázat a felkészítő feladata.

Az ajánlott szakirodalomból!

4. Fajta, a lófajták csoportosításai

A háziállatokat, köztük a lovakat is fajták szerint csoportosítjuk. Azonos **fajtába** tartozó állatoknak azonosak az őseik, és azonosak az őket később ért hatások. Az egy fajtába sorolt egyedek hasonlítanak küllemi és funkcionális tulajdonságaikban, ezeket a genetikai törvényei szerint örökölik. Létszámuk elegendő a meglévő genetikai változatosság fenntartásához. A fajtákra jellemző tulajdonságok egyre jobban rögzülnek, de dinamikusan változhatnak is az idők folyamán. Előfordulhat, hogy a környezeti feltételek vagy a használati követelmények megváltozása miatt egy-egy fajta kipusztul. A fajtákat több szempont szerint csoportosítják, a legismertebbek a következők:

Testtömeg, méret, csontozat, külső forma és a vérmérséklet alapján csoportosítva:

melegvérű: kisebb testtömegű, vékonyabb csontozatú, finomabb felépítésű, élénk vérmérsékletű lovak: kisbéri félvér, holsteini...

hidegvérű: nagyobb testtömegű, erősebb csontozatú, dús hosszú szőrökkel rendelkező, külső ingerekre lassabban reagáló, nagyobb fizikai teljesítményt hosszabb ideig nyújtó lovakat: magyar hidegvérű, ardenni...

Marmagasság alapján csoportosítva:

ló: 148 cm-nél magasabb: magyar sportló, hannoveri...
kisló: 148 cm-nél alacsonyabb fajtákat: haflingi, hucul...
póni: 120 cm-nél alacsonyabb fajtákat: shetland póni....

A kitenyészetttség foka és a biztos örökítés alapján csoportosítva:

telivér: az angol és arab telivér fajták fajtatiszta állományaiából származó lovak
félvér: a telivér fajták különböző keresztezési fokain álló fajtákból származó lovak

5. A lovak ivara, színek, jegyek, egyedi megjelölés

5.1. A lovak ivara

A lovak esetében a nőivarú (**kanca**) és a hímivarú (**mén, csődör**) állatok mellett, találkozhatunk ivartalanított hímekkel, (**heréltekkel**) is.

A különböző ivarú állatok viselkedése bizonyos helyzetekben eltérő, csakúgy mint a munkához való hozzáállásuk. A kancák viselkedése ivarzási (**sárlási**) időszakban a legkevésbé kiszámítható, ilyenkor csiklandósabbak, közelükbe kerülő társaikat könnyebben megrúgják. A méneknél mindig számíthatunk arra, hogy a másik ménre vagy kancára támadnak, különösen a sárló kancák közelében nehéz velük a munka. A mének azonban kárpótolják lovasukat jobb tanulékonyágukkal, ami fontos feltétele ló és lovas harmónikus munkájának. Kezdő lovasok oktatásához a heréltek a legmegfelelőbbek, munkájuk általában kiegyensúlyozottabb, viselkedésük kiszámíthatóbb mint a kancáké vagy a ménké.

5.2. A lovak színe

A lovak **színét** a testüket fedő rövid szőrök, illetve a farkat, sörényt és bokaszőröket alkotó hosszú szőrök színe alapján határozzuk meg. Megkülönböztetünk főszíneket és ezek árnyalatait.

A quarter horse, a paint horse és az appaloosa fajták esetén a színek hivatalos amerikai elnevezése és leírása különbözik a nálunk elfogadott elnevezésektől, leírástól.

A főszínek a következők:

Fekete: a fedő és a hosszú szőrök egyaránt feketék, az állat bőre pigmentált, patáik palaszürkék.

Pej: a fedőszőrök a barna árnyalatai, a hosszú szőrök és a lábvégek feketék, az állat bőre pigmentált, patáik palaszürkék.

Sárga: a fedőszőrök a világostól a sötét barnáig bármilyen árnyalatú lehetnek, a hosszú szőrök nem feketék, hanem a fedőszőrökkel azonos színűek. A sárga lovak bőre pigmentált, patáik palaszürkék.

Fakó: a fedőszőrökből a vöröses, melegebb színösszetevő hiányzik, a hosszú szőrök feketék. A bőr pigmentált, a paták palaszürkék. Izabella fakók azok a fakók, melyeknek a hosszú szőrei fehérek.

Deres: a deres lovak testén az alapszín mellé fehér fedőszőrök is keverednek, melyek az állat testén egyenletesen oszlanak el. A ló lábvégei, és feje sötétebb árnyalatúak. Az alapszíntől függően beszélünk vasderes, pejderes, sárgaderes lovakról. A deres lovak bőre szintén pigmentált, patáik palaszürkék.

Tarka: az a ló melynek testén nagyobb színes és fehér foltok váltakoznak. A foltok ráterjednek a sörény és fark szőrökre egyaránt.

Szürke: a szürke szín a korrallal alakul ki az első vedlést követően. A szürke lovak fedőszőrei szintén valamelyik alapszín és a fehér keverékei, de az állat testén a különféle színű szőrök eloszlása nem egyenletes. A szürke lovak bőre is pigmentált, patáik palaszürkék.

5.3. Jegyek, bélyegek

A lovak megkülönböztetésében segítenek nekünk a természetes jegyek és a mesterséges bélyegek.

A **jegyek** az állatok fején és lábvégein található fehér foltok, amiket a kiterjedésüktől függően különféle neveken nevezünk. A lábvégek jegyei a pata színét is befolyásolhatják, a palaszürke patát viaszsárga csíkokkal sávoltá tehetik.

Az amerikai fajták esetén a jegyek hivatalos amerikai elnevezése és leírása különbözik a nálunk elfogadott elnevezésektől, leírástól.

Jegyek: Az ajánlott szakirodalomból!

A **bélyegek** azok a mesterséges megjelölések, amiket a lótenyésztők és tulajdonosok az állatok egyedi azonosítása céljából helyeznek el a lovakon. Ezek közé a jelölések közé tartozik a sütés, fagyasztás, tetoválás és újabban a mikrochip behelyezés is.

A lovak színének, jegyeinek, bélyegjeinek és szőrforgóinak leírásával olyan pontos kép kapható az állatról, ami egyedi azonosítására alkalmas. Ezt az azonosítási módot használják a lóútlevelek kitöltésekor is.

A western lófajták (a quarter horse, a paint horse, az appaloosa) egyedi megjelölése Magyarországon:

Lovak egyedi jelölését szabályozó FVM rendeletnek megfelelően és figyelemmel ezen lófajták sajátosságaira, Magyarországon ezen lófajtákat tenyésztő egyesületek a fent említett lófajtába tartozó lovak esetében a tetoválással történő egyedi megjelölést fogadja el. A tetovált azonosító jel a ló alsó ajkának nyálkahártyájába kerül speciális eszközzel.

6. Magyarországon leggyakrabban előforduló lófajták és bélyegzéseik

6.1. Melegvérű fajták

6.1.1. Arab telivér

A legrégebb kultúrfajták egyike, hatása szinte minden más kultúrfajtában is megmutatkozik. Feje kicsi, száraz csukafej széles tarkóval és homlokkal, apró füllel, kinn ülő, nagy szemmel. Nyaka karcsú, jól ívelt, hosszú, finom, hosszú szálú sörényszőrökkel. Marja kifejezett, a hát és különösen az ágyék rövid, a far általában egyenes, kis terjedelmű, ösztövért izomzatú. A fark magasán tűzött, az arab ló mozgás közben farkrúpáját magasán tartja. Szügye, mellkasa nem túl mély, esetenként izomszegény benyomást kelt. A végtagok szikárak, acélosak, a pata kicsi, szilárd szerkezetű. Legelterjedtebb színe a szürke, de pej, fekete és sárga színű egyedek is egyre gyakrabban fordulnak elő. Gyors, kitartó lovak, emiatt távlovagló versenyeken nagy számban szerepelnek arab származású egyedek. Elterjedése alapján az egyik legnépszerűbb világfajta.

6.1.2. Shagya-arab

A fajta az 1789-ben alapított bábolnai méneshoz kötődik. A bábolnai és radautzi kancacsaládok eredeti arab ménvonalaktól származó ivadékeit 1978 óta ismerik el önálló fajtaként. A Shagya-arab az arab jelleget magán hordozó, de a telivér arabnál tömegesebb, nemes, arányos, elegáns ló. Leggyakoribb színe a szürke, de pej, fekete és ritkán sárga egyedek is előfordulnak. Mivel az arab fajtacsoporton belül viszonylag nagy méretű, tömeges lovak, hátszlóként és fogatlóként is népszerűek.

6.1.3. Lipicai

A fajta történeti múltja több mint négyszáz éves. Ez alatt a négyszáz év alatt az egykori Osztrák-Magyar Monarchia területén több méneshoz is tenyésztették, az 1580-ban alapított lipicai méneshoz (Szlovénia), Mezőhegyesen (Magyarország) át Fogarasig (Románia). Ma a tenyésztés nyolc törzshoz zajlik. A lipicai lovaknak testtömegükhöz képest nagy, alacsony tűzésű kos fejük van. Szemeik nagyok, élénkek, értelmet sugárzóak. Hátuk, ágyékuk közepesen hosszú vagy hosszú, erős, széles, jól izmolt. Faruk kifejezetten széles, igen jól izmolt alma vagy dinnyefar. Mellkasuk inkább dongás, mély, szügyük széles. Hátulsó lábaik gyakran kardosak, elől-hátul előfordul kissé meredek csüd. Küllemi jellegükből adódóan a lipicai lovak mozgása nem túl térélelő, viszont akciós. Színük általában szürke. Igen tanulékony, engedelmes jó munkakészségű lovak. Ausztriában a Bécsi Spanyol Iskola kizárólag lipicai méneshoz mutatja be világhírű magasiskolai díjlovagló feladatait. A magyar fogathajtó válogatott mezőny 80%-a az évtized elején lipicai lovakkal versenyzett.

6.1.4. Quarter Horse

A quarter horse (QH) Észak-Amerikában kitenyésztett lófajta. A fajta alapját főleg a spanyol hódítók által az amerikai kontinensre bevitt lovak és azok leszármazottai alkotják. Az angol bevándorlók által meghonosított lóversenyek két ló között, rövid

távon, 1/4 mérföldön folytak. Innen kapta a fajta az elnevezést is: negyed mérföldes ló – rövidítve quarter horse. A QH rövidtávon a világ leggyorsabb lova!

A quarter horse sokoldalú, könnyűlovaglászó ló, amit Európában főleg a western lovassportban használnak. Észak-Amerikában galoppversenyeken, ugrósportban, militaryban, díjlovaglásban, fogatsportban valamint a farmok munkalovaként és hobbylóként használják. Európai tenyésztésének célja a sportló- és hobbylókénti hasznosítás. Ez utóbbira rendkívül szelíd és nyugodt természete, könnyen kezelhetősége teszi ideálissá.

A QH erősen izmolt, harmonikus felépítésű, 145-160 cm marmagasságú, háttas típusú ló. Nemes, kicsi és száraz ék alakú fejjel, nagy, távolülő szemekkel, kicsi orr résszel. Széles, hosszú, erősen izmolt fara a védjegye. Marja nem kifejezett. Mozgása puha, kényelmes. Minden színben előfordul.

Paint Horse

A QH-ból kialakított, színre is tenyésztett lófajta, így tulajdonságaiban megegyezik a QH-szal. Ideális esetben tarka. Kétféle alap tarka változata létezik: az overo és a tobiano.

Appaloosa

A Nez Perce indiánok által kitenyésztett lófajta. Kezdetben kifejezetten munka lovaknak alkalmazták őket, de későbbiekben a „sport” irányú használat is előtérbe került. Mivel a lovak gyakorlatilag együtt éltek a törzssel, így nagyon fontos szempont volt az állatok viselkedése, az emberhez fűződő viszonya. Tenyésztésének célja a könnyen kezelhetőség mellett, a kitartás, a szervezeti szilárdság, a gyorsasság, vagyis egy kitűnő tulajdonságokkal rendelkező munka ló előállítás. Tulajdonságaiban - a színeket kivéve – nagyban megegyezik a QH-szal. Foltjait tekintve lehet párdúc tarka, blanket, egyszínű, vagy tűzött.

6.1.5. Angol telivér

A világ legelterjedtebb kultúrfajtája. Kialakulása az angol állattenyésztési kultúra, a lóversenyezés és a kedvező környezeti feltételek szerencsés együtt hatásának köszönhető. A fajta magyarországi meghonosodása Széchenyi István és Wesselényi Miklós nevéhez fűződik. Az angol telivér lovak atlétikus alkatúak, fejük száraz, másodlagos nemi jellegük kevésbé kifejezett. Nyakuk hosszú, egyenes, a baltavágás kifejezett, a mar hosszú, izmos, kiemelkedő. Háttuk középhosszú, ágyékuk feszes. Faruk hosszú, jól izmolt, gyakran egyenes. Mellkasuk inkább mély, mint dongás. Lapockájuk jól izmolt, dőlt. Végtagjaik szikarak, igen jól ináltak. Vágta jármódban a világ leggyorsabb lovai.

6.1.6. Gidrán

A gidránt 1885-ben minősítették hivatalosan önálló fajtává. Az eredeti génállomány 15 kancára volt visszavezethető, de a második világháború után már nem mindegyik eredeti családot sikerült a tenyésztésbe visszavezetni. A gidrán nagyrámájú, tömeges, középnehéz háttas és hámos típusú fajta. Feje arányos, középmagasan tűzött, egyenes profilvonalú, esetenként burkolt. Nyaka középmagasan illesztett, közepesen hosszú, kifejezett baltavágással. Marja kifejezett, hosszan hátba nyúló, elég jól izmolt.

Háta közepesen hosszú, elég feszes. A szügy széles jól izmolt, a mellkas többé-kevésbé mély, dongás. A fajta egyedei feltűnően erős csontozatúak. A gidránok színe kizárólag sárga, több-kevesebb jeggyel. Többhasznú fajta, a hazai sportban ugró és military szakágban érnek el egyedei jó eredményeket. Mint őshonos fajta, a magyar állattenyésztésben kultúrtörténeti és genetikai értéket is képvisel.

6.1.7. Furioso-North Star

Az 1785-ben alapított mezőhegyesi ménesben kitenyésztett fajta. Korábbi neve mezőhegyesi félvér. A két világháború ennek a fajtának az állományát is megtizedelte. A Furioso-North Star lovak elegáns, tömeges, nagy rámájú, erős csontozatú félvérek. Fejük egyenes vonalú, nemes. Hosszú, karcsú, középmagasan illesztett nyakuk van. Marjuk hosszú, magas, izmos, a baltavágás kifejezett. Hátuk középhosszú vagy rövid, kötése feszes. Faruk jól izmolt, tojás vagy dinnyefar. Mellkasuk mély, de elég dongás. Hosszú, széles dőlt lapocka jellemzi őket. Tenyésztőik küllemi korrektségükre mindig nagy gondot fordítottak. Színük jellemzően pej, néha fekete és sárga is előfordul. Tipikus kettős hasznosítású lovak, a lovassportok területén szinte mindenütt jól hasznosíthatók. A fajta fontos géntartalék, melynek népszerűsége napjainkban növekszik.

6.1.8. Nóniusz

A fajta eredete a napóleoni háborúkig nyúlik vissza. A névadó mén-Nónius Senior-az osztrák császári hadak zsákmányaként került Mezőhegyesre. A fajta eredetileg a korabeli hadsereg igényeit leginkább kielégítő középnehéz katonai háta és hámos típusba sorolható. A második világháború után a nóniuszok az alföldi gazdák kedvelt ígáslovai lettek. A fajta legfőbb jellegzetessége a test nagyságával arányos, karakterisztikus félkos, esetenként kosfej. Nyaka magasan, a telivérezett egyedeknél középmagasan illesztett, középhosszú, olykor rövid, nem eléggé ívelt. Izmos ágyéka középhosszú, elég széles. Fara terjedelmes, enyhén lejtős, hossza nem éri el a félvér lovak farhosszúságát. Mellkasa inkább dongás mint mély. Ígás jellegének megfelelően szügye széles, igen jól izmolt. Ízületei terjedelmesek. Az eléggé egyöntetű állományon belül, kisebb lábhibák előfordulnak. Színe pej, sötétpej vagy fekete egyaránt lehet. Nyugodt vérmérsékletű, tartós teljesítményre képes ígásló. A fajta régi nagy ménesei Mezőhegyesen és Hortobágyon vannak. Népies állománya Mezőhegyes és Makó környékén, valamint Hajdú-Bihar megyében alakult ki.

6.1.9. Kisbéri félvér

A fajta a hajdani kisbéri Batthyány birtok területén alakult ki. Az angol telivér jellegéhez közelálló, elegáns, nemes szilárd szervezetű háta, amely könnyebb hámos munkára is alkalmas. Feje nemes, szikár, egyenes profilvonalú. Nyaka hosszú, többnyire jól ívelt, általában középmagasan illesztett. Marja magas, hosszan hátra nyúló. Háta közepesen hosszú, esetenként kissé előremélyedt. A far elég terjedelmes, közepesen széles, elég jól izmolt almafar. Lapockája dőlt, hosszú, általában eléggé szabad mozgású. A mellkas a magas félvér jellegnek megfelelően mély és kevésbé dongás. Színe ma leginkább sárga, ritkábban pej, de előfordul szürkében és feketében

is. Ma a sportban mindhárom olimpiai szakágban találkozhatunk eredményesen versenyző egyedeivel, de mint szabadidőlő is igen kedvelt.

6.1.10. Holsteini

A fajta nevét tenyészterületéről kapta. Mára a holsteini lovak világszerte a legjelentősebb ugrólovakhoz tartoznak. Az angol félvér ló általánosan ismert küllemét mutatja. Az állat küllemi sajátosságai, valamint a feltűnően térélelő mozgás, a könnyű lovagolhatóság és a finom támaszkodás szolgálatában állnak. Színe elsősorban pej, sötétpej sok jeggyel. A tarka szín a fajtából kizáró ok. Európa csaknem minden országában a lovassportok valamennyi szakágában jelentős számban előfordulnak egyedei.

6.1.11. Hannoveri

A fajta nevét tenyészterületéről kapta. Az 1970-es évektől a világ egyik legjelentősebb sportló fajtája. Nemes megjelenésű, nagy rámájú, korrekt felépítésű ló. Feje száraz, szikár, egyenes profilvonalú, közép magas tűzésű, tetszetős. Nyaka hosszú vagy középhosszú, közép magasan illesztett, tarkóban laza. A ló felsővonala harmónikus felépítésű. A hannoveri fajtájú lovak fara nagyon jól fejlett, energikus hátulsó lábtevékenységet tesz lehetővé. A lapockája közepesen dőlt, de elég hosszú, mellkasa mély de elég dongás. Színe pej, sötétpej de gyakran fekete és sárga is lehet. A fajta értékes tulajdonsága a lendületes, energikus, korrekt és elasztikus mozgás.

6.1.12. Magyar Sportló

1958-62 között az ország lóállománya négy év alatt drasztikusan lecsökkent. Ekkor támadt az az igény, hogy a megmaradt lóállományt a sportok terén kezdjék el hasznosítani. Mezőhegyesen új sportló ménest alapítottak vegyes származású, gidrán, kisbéri félvér, nóniusz kancákból, amelyeket főként hannoveri, holsteini és angol telivér ménekkel fedeztettek. 1964-ben Ramzes Junior, majd később Aldato, Fokos, Magister és ivadékaik bevonásával indult a tenyésztés. Mára szinte minden Európában elismert sportló vonal képviselői megtalálhatóak a magyar lóállományban. A magyar sportló elsődleges feladata és célja a háta, főként a díjugrató sportra való alkalmasság. Feje testtömegével arányos, egyenes. Homloka széles, nyaka közép magasan illesztett, jól ívelt. Hosszú hátbanyúló marja van. Háta középhosszú, jól izmolt, melyhez rövid feszes ágyék és terjedelmes far, dongás mellkas tartozik. Előfordulhatnak hibás egyedek is, ezért a tenyésztésbe vétel előtt küllemileg minősítik az egyedeket. Színe leggyakrabban pej, de minden más szín is elfogadott.

6.2. Hidegvérű fajták

6.2.1. Magyar hidegvérű

Magyarországra a hidegvérű lovak valószínűleg az Árpád-házi királyok korában, majd később is, mint a hadjáratok és királyi küldöttségek kísérői kerültek. A hidegvérűek jelentősebb mérvű elterjedése az 1880-as évekre tehető. A nagyobb

testtömeg, gazdag izmoltság, vastagabb bőr durvább és dúsabb hosszú szőrök, terjedelmes és burkolt ízületek első látásra felismerhetővé teszik a hidegvérű lovat. Feje a testtömeggel arányos, kissé burkolt, de nem durva. Nyaka középmagasan illesztett, közepes hosszúságú, általában igen jól izmolt, gyakran ívelt, esetenként terhelt. A sörény dús, kétfelé osztott. A baltavágás elmosódott, a mar rövid alacsony, széles, jól izmolt, a hátba fokozatosan megy át. A hát középhosszú, széles, jól izmolt, néha kissé laza. A kissé hosszabb hát hidegvérűeknél kevésbé súlyos hiba, mint a rövid. A hidegvérűek fara terjedelmes, erősen izmolt, csapott, barázdált. Szügyük széles, izmos, mély. Az elülső lábak esetében a jól izmolt, közepesen dőlt lapocka, a terjedelmes, burkolt ízületek, a széles, burkolt szárak, a közepes hosszúságú csüdök és a széles, területre hajlamos paták a jellemzők. A hátsó lábakon a fel-és alcomb igen jól izmolt, a csánk terjedelmes és burkolt. Minden végtagon előfordulhatnak a száron és a bokán a hosszú szőrök. Színük főként pej, szürke, sárga, fekete és deres különböző változatai lehet. Tarka és fakó fajtatiszta állományban nem fordul elő.

6.3. Kislovak és pónik

6.3.1. Fjord

A fajta Norvégiából terjedt el előbb Skandinávia más országaiba, majd népszerűsége tett szert az európai országokban, főleg Németországban és Hollandiában. Magyarországon kezdetben mint igásló jelent meg, de manapság mint hátszó is egyre gyakoribb. Kissé nehéz, de nem burkolt száraz feje van. Homloka lapos, szemei nagyok, fülei középhosszúak. Nyaka rövid, esetleg középhosszú. Sörényét 10-15 cm hosszúságban ívelt formára szokás nyírni. Középhosszú, inkább lapos hátba nyúló mar jellemzi. Háta hosszú, amit a málházás miatt kívánatosnak tartottak. Lábai viszonylag rövidek, fara barázdált, ami a lovat tömzsivé teszi. Színe a fakó valamelyik árnyalatát mutatja, jellemzője a sötét hátszíz, ami a tarkótól indulva fut végig a hátán, egészen a farokig. A farok és az üstök közepe fekete, szélük a rövid szőrök színével egyező színű. A szíjaltság, valamint a vállkereszt és a zebroid csíkozású lábak, a vadlovakhoz való közeli rokonságra utalnak. Konstitúciója kiváló, munkabírása, igénytelensége számottevő. Kiemelik különleges jóindulatát, tanulékonyágát és kellemes temperamentumát. Ezek a tulajdonságok, párosulva a tartás és takarmányozással szembeni mérsékelt igényével manapság kedvelt minden lóvá teszik.

6.3.2. Haflingi

A fajta alapját Tirol őshonos kistermetű lovai képezték, amelyek a tiroli parasztok hegyi málháslovaként végezték mindennapi munkájukat. A fajta tudatos tenyésztése az 1800-as évek végén kezdődött Dél-Tirolban. Ma a világ legerterjedtebb nemzetközileg keresett szabadidőlovaként tartják számon a Haflingit. Összbenyomását tekintve elegáns harmónikus kisló. Feje nemes, száraz, a ló nagyságához igazodó. Nyaka középhosszú, a fej felé haladva elvékonyuló. Követelmény a mélyen hátba húzódó, kifejezett mar. A dőlt lapockák és a dongás, ennek ellenére elég mély mellkas

fontos értékmérői a fajtának. A haflingi lovak háta középhosszú, jól izmolt, a farral kapcsolatban követelmény a barázdáltság elkerülése. A fedőszőrök színe a világossárgától a szénsárgáig terjed, hosszúszóreinek egyértelműen világosnak kell lenniük. A fajtában nagyon fontos követelmény a szín tisztasága. Nyereg alatt és fogatban is jól használható „szabadidőló”. Fontos értékmérő tulajdonsága a kiegyensúlyozottság, a hosszú élettartam és termékenység.

6.3.3. Shetland

A Shetland pónik valószínűleg az Észak-Skóciában élő, törpe növésű póniktól származnak. Tervszerű tenyésztésük az 1800-as évek első felében indult meg. Marmagasságuk bottal mérve maximum 87-107cm lehet. Fejük kicsi, jól formált, arányos, középhosszú, nyak közepmagasan vagy alacsonyan illesztett. Marjuk alacsony. Hátuk, ágyékuk rövid, ennek megfelelően nagyon erős. Ismertetőjük még a dús sörény, üstök és farokszőrzet. A fajtában minden szín megengedett. Világszerte elterjedt fajta.

6.3.4. Welsh

Az angliai Wales tartomány őshonos lova. A welsh póni elnevezés egy kisló fajta gyűjtőfogalma, amelyet négy változatban tenyésztnek. Welsh mountain „A” változat, Welsh riding „B” változat, cob típusú welsh „C” változat, Welsh cob póni „D” változat. A változatok kifejlődésének oka az eltérő követelményekben kereshető. Feje kicsi, száraz, nemes, tarkóban laza. Homloka széles, orrháta többnyire enyhén ívelt, homorú. Nyaka hosszú, jól illesztett, a kancáké karcsú, egyenes, a ménké erőteljesebb. A mar nem túl magas, gyakran hosszú, hátba nyúló. A törzs jól izmolt, háta széles, ágyéka feszes. Elülső lábai hosszúak, a szár finom, de nem feltűnően vékony, viszont erős. Az „A” és „B” változatok küllemükben is eltérőek, a különbség az eltérő marmagasságból és a típusból adódik. A cob típusú welsh póni megjelenésében tömegesebb kifejezettebben póni karkaterű kisló. A „C” és a „D” változat méretében tér el egymástól, de a „D” változat nagyobb méretéhez robosztusabb külső társul. Színe a tarka kivételével bármilyen lehet. Európában és Amerikában egyaránt elterjedt fajta, mely a sportpóni előállítás kulcsfajtája lett.

6.3.5. Sportpóni

Elterjedése földrajzi területhez, nemzethez nem kötődik, használati típus. Megjelenése a gyermek lovassporthoz köthető. A sportpóni génszerkezetének kialakításában résztvevő fajtáknak az aránya nem meghatározott, de követelmény a 25% feletti póni génhányad. Külleme összbenyomásában kisformájú háttas félvér, amely magán hordozza a pónik jellemző tulajdonságait is. Méretének alsó és felső határa van, nem lehet magasabb bottal mért 147 cm-nél, és nem lehet alacsonyabb bottal mért 122 cm-es marmagasságnál. Színe bármilyen lehet. A gyermek-lovaskultúrával rendelkező országokban elterjedt, állománya Európában 70 000 egyed körül mozgott az évtized elején.

II. A LOVAS

1. Lovas etika

„A ló lovas nélkül is ló, de a lovas ló nélkül csak ember”

szól a mondás, de sajnós a ló megléte még kevés egy ember lovassá válásához. Ezen a hosszú úton az első lépés az állattal a lovagláson kívüli tevékenységek során történő kapcsolat kialakítása is. Így megérthető, hogy ló és lovas kapcsolata nem lehet egyoldalú, csak a lovas kiszolgálására korlátozódó. Annak megértése, hogy ló és lovasa egymásért vannak, az első igazi fokozata a lovassá válásnak.

A Német Lovas Szövetség kilenc **etikai alapelvet** dolgozott ki arra az etikai magatartásmódra, melyet minden lovasnak és lótulajdonosnak meg kell fogadnia, ha igazán lovas embernek tartja magát.

1. Aki lóval foglalkozik, átvállalja a felelősséget a rábízott élőlényért.
2. A lovat természetes szükségleteihez igazodóan kell tartani.
3. Használati iránytól függetlenül a legfontosabb, hogy a ló testében és lelkében egészséges maradjon.
4. Az ember minden lovat egyformán becsüljön meg, függetlenül annak fajtájától, korától, nemétől, a tenyésztésben, szabadidő hasznos eltöltésében vagy sportban betöltött szerepétől.
5. A ló fejlődéstörténetének, szükségleteinek ismerete, a lóval való bánásmód ismerete kultúrtörténeti érték. Ezt szükséges, hogy megőrizzük, közvetítsük, és az utánunk következő generációkra hagyományozzuk.
6. A lóval bánás a fiatal nemzedék számára személyiségalkító jelentőségű. Ezt támogatni kell.
7. Az ember aki a lóval együtt sportol, köteles magát a rábízott lóval együtt kiképzésnek alávetni. Minden kiképzés célja a ló és az ember közötti lehető legnagyobb harmónia elérése.
8. A ló használatának a teljesítmény, illetve a lovagló-, fogathajtó-és lovastorna-sportban igazodnia kell a ló természetéhez, teljesítőképeségéhez és teljesítőkészségéhez. A teljesítőképeség gyógyszeres, továbbá nem a lónak megfelelő emberi beavatkozással történő befolyásolása elutasítandó és büntetendő.
9. Az embernek a rábízott lóért való felelőssége a ló életének végére is kiterjed. Ennek a felelősségnek az értelmében az ember mindig a ló érdekében kell, hogy döntsön.

2. Lovas öltözék

A lovagláshoz a megfelelő szabású, ápoltságú öltözék viselete nemcsak a balesetek megelőzését szolgálja, hanem a lovaskultúra iránti tiszteletnek is része.

Lovagláshoz minden esetben kötelező a törésbiztos, három vagy négy pontos rögzítésű **biztonsági kobak** vagy **bukósisak** viselete.

A lovasok **felső ruházata** legyen kényelmes, nem túl bő. Az inget, pólót tűrjék be a nadrágba.

A **nadrágok** legyenek jól illeszkedők az ülep és a térd területén egyaránt. A nadrág szabása meghatározza a hozzá hordható lábbeli fajtáját is. Testre simuló illetve bricsesz nadrághoz vagy lovaglós cipőt vegyünk fel hopilettel, vagy lovaglósizmát viseljünk. Pantalló viselésékor lovaglós cipőt kell felvenni.

A **lovaglósizma** kerge magas, sarka alacsony, szára olyan hosszú, hogy az ne akadhatson be a nyeregszárnny alá.

A **lovaglószipőknél** szintén fontos a magas kéreg és az alacsony sarok.

Lovagláshoz minden évszakban célszerű megfelelően szabott **lovaglós kesztyűt** használni.

Védőmellény viselése ajánlható kezdőknek és gyerekeknek, de military versenyzőknek kötelező a versenyek terepszakaszának teljesítésékor.

Az öltözék része lehet még a **lovaglós pálca**, aminek hosszát a szakági szabályok határozzák meg, és a **sarkantyú**, aminek megfelelő használatához már rutinos lovasnak kell lenni.

Lovas ruházat: Az ajánlott szakirodalomból!

3. Westernlovas öltözék

A western versenyeken előírás szerinti western öltözetet kell hordani. Ez a következő:

Felső ruházat: galléros hosszú ujjú ing, vagy hosszú ujjú zárt felső (slinkie, kiegészítő mellény, derékig érő, zárt jackie)

Nadrág: lovaglós farmer nadrág chaps-szel, vagy chapsz nélkül. Ha a farmert chaps nélkül használjuk, akkor a színe lehetőleg ne kék legyen, mert az a munkafelszerelés színe.

Lovaglósizma: western csizma (ajánlott a felfelé görbülő, lekerekített orrész, a kicsi, lapos, egyenes sarok)

Sarkantyú: használata engedélyezett. Formája görgős. A nagyobb kerekű, minimum 6 ágú görgő, lekerekített ágakkal finomabb hatást tesz lehetővé.

Kalap: kötelező. Ajánlott a kimondottan versenyekre készített, állsúly nélküli kalap. Minden versenyszámban megengedett a versenyzők részére az állsúlyos lovaglós kobak használata.

Rossz idő esetén: a bíró engedélyezhet időjáráshoz igazodó további öltözetet, pl. eső esetén esőkabátot, vagy erős napsütés esetén napszemüveget.

Kiegészítők:

Lasszó (Csak ott engedélyezett, ahol a használatára szükség van).

Segédszárak (csak a gyorsasági számokban engedélyezett a martingál és a lekötőszár (tiedown) használata).

Lovaglópálca (csak a gyorsasági számokban engedélyezett).

Nem engedélyezett, pisztoly, egyéb, a nyeregre, a nyereg mögé rögzített tartozékok viselése.

3. Ló és lovas összhangja

Ahhoz, hogy a lónak és lovasának munkája eredményes lehessen, figyelembe kell venni egymáshoz viszonyított arányaikat is. Ha az arányok nem megfelelőek, az eltérő méretek megnehezítik a segítségadást, a kommunikációt lovas és lova között.

Szintén fontos az összhang a ló és lovasa képzettségében is. Kezdő lovasokat nem célszerű fiatal vagy képzetlen lovakra ültetni, nemcsak a balesetveszély elkerülése miatt, hanem azért is, mert a kezdő lovasok a jól képzett lovakon tanulhatják meg legjobban az alapokat. Ugyanígy kerülendő a kezdő lovasok kiszámíthatatlan viselkedésű lovakra való felültetése is.

III. LÓÁPOLÁS

1. Az ápoló felszerelések

Ápoló felszerelések: Az ajánlott szakirodalomból!

A bemutatott felszerelések mindegyikét nem kell egész évben magunkkal vinni az istállóba, mindig csak az évszaknak megfelelő felszerelésre van szükség. Ezeknek az eszközöknek a kiválasztásában segít a következő fejezet.

2. Az ápolás helye, módja

A lóápolás éppolyan fontos része a lovakkal folytatott munkának, mint maga a lovaglás. Az ápolás sokat segít lovunk megismerésében, a bizalmas kapcsolat kialakításában. Az ápolás helyének helyes megválasztása fontos a balesetveszélyes helyzetek elkerülésében. Ápoláshoz legjobb hely egy megfelelően nagy terület, ahol a ló biztonságosan **megköthető**. Ez lehet az istálló folyosója is, vagy az erre a célra külön kialakított ápoló tér. Ha szükséges, a lovat a folyosón két oldalra is ki lehet kötni, így nem tud összeszagolni a bokszokban álló többi lóval. Végső esetben lovunkat a bokszban is ápolhatjuk, de itt is kössük meg, így nem kell attól tartanunk, hogy az állat a bokszból kiszökik.

Az ápolás egyes fázisait az évszakokhoz és az aktuális időjáráshoz kell igazítani.

Az ápolás menetének legfontosabb fázisai a következők:

Először **vakaróval** körkörös mozdulatokkal lazítsuk fel és távolítsuk el az izzadtságot, valamint a lerakódott szennyeződést. Ez a fázis a vedlés időszakában sok elhalt szőr eltávolításával is együtt jár. Csak az izommal fedett testrészeket szabad vakaróval ledörzsölni.

Azokon a helyeken, ahol nincs izom a csont felett (pl.:lábtövek), használjunk inkább erős szálú **gyökérkefét**. A fej tisztításához használhatunk kisebb méretű, **puhább szálú kefét**. Legalaposabban azt a területet kell megtisztítani, amelyiken a szerszám felfekszik. Ha nincs lehetőségünk az alapos ápolásra, a kantár és a nyereg helyét akkor is tisztítsuk meg. A vakaróba került szennyeződést, a **vakarót** a talajhoz ütögetve ürítsük ki.

A következő lépés a szőrzet megtisztítása **szőrkefével**. A kefét a szőr növekedésének irányában kell használni. A kefével lehet a szőrzetet alaposabban megtisztítani a piszoktól és meglazult szőrtől. A kefét minden símítás után a vakarón kell lehúzni.

Durva, hosszú sörtéjű kefével vagy **sörényfésűvel** kell kibontani a sörényt. A farkat csak **kézszel** szabad „szálanként” kibontani. A sörény és a fark szőrök kibontását megkönnyíti az ún, sörény kifésülő spray, ami könnyen fésülhetővé teszi a hosszú szőröket. Vigyázat, a nyeregtájékra ne kerüljön, mert a nyereg stabilitását veszélyezteti! A fark szőrszálaait nem szabad kitépni! Az ápoló, versenyző lovak sörényét célszerű rövidre tépni. A tépés során a sörény nemcsak megrövidül, hanem meg is ritkul, így könnyebb befonni. A sörény hosszát nem szokás ollóval megrövidíteni! A fark a ló fontos védekező eszköze a rovarokkal szemben. A lófarkat a csánk alatt körülbelül egy arasznyival kell egyenesre vágni. A sörény és a fark ápolásánál először kérjük tapasztalt lovas segítségét!

A lovak patáját munka előtt és után egyaránt **patakaparóval** ki kell tisztítani. Mielőtt a lovat a bokszból kivezetjük, mindig tisztítsuk ki a patáját, így nem hordjuk ki a folyosóra a patába ragadt trágyát. A munka utáni tisztítással elérjük, hogy időben felfedezzük ha munka alatt valamilyen idegen tárgy, például kő szorult a patába. Lehetőleg naponta egyszer, lovaglás után a patákat mossuk le. Hetenként néhányszor a patát **patazsírral** kenjük be. A patazsír használatát nem célszerű túlzásba vinni, mert a zsírozott patából a víz kiszorul, a szarutok elveszíti rugalmasságát. A patkóba esetenként patkósarkat kell beilleszteni. Nagyon fontos, hogy a patkósarok be és kihelyezése megfelelő eszközökkel, és csak akkor történjen meg, amikor szükség van rá (pl.: füves pályán való versenyzés csúszós, jeges talaj).

A szemeket, orrnyílásokat és a végbélnyílás környékét **nedves szivaccsal** tisztítsuk meg. A fejhez és a farhoz külön szivacsot használjunk.

Végül az egész testet újra **puha ruhával** töröljük le, így lovunk szőre szép fényes lesz.

Lovaglás után a nyereg és a kantár helyét keféljük át **gyökérkefével**, vagy töröljük le **nedves szivaccsal**. Nyáron az egész lovat le lehet mosni, utána a vizet tajtékvonóval kell kihúzni a szőrszálak közül, így a napon legeltetve hamar megszárad az állat. Télen, a hosszú szőrű lovak könnyen megizzadnak. Az izzadtságot tajtékvonóval kihúzhatjuk, utána célszerű a lovat **szalmával** átcsutakolni. Megelőzendő a túlzott izzadást, a lovakat télen gyakran megnyírják. A nyírott szőrű lovak nem izzadnak meg a munka során, viszont megelőzendő a szőr visszatanövesztését, állandóan meleg takaróban kell állniuk. A nem lenyírt lovakat felesleges az istállóban letakarni, csak melegük lesz egész nap.

3. Pataápolás

A lovak patájának ápolása nagyon fontos feladat, mert az elhanyagolás miatt kialakuló betegségek a ló használati értékét csökkenthetik. Hétköznapi értelemben, csak a lábvéget borító szarutokat nevezzük patának. Állatorvosi szempontból a pata egyenlő a szarutokkal és a benne lévő képletekkel: utolsó ujjperc = patacsont, porcok, inak.

A patáról és a szarutokról kép: Az ajánlott szakirodalomból!

A szarutok folyamatosan nő, ezért rendszeresen szabályozni kell a patát. A pataszabályozás (körmölés) patkolókovács feladata. Ilyenkor a kovács eltávolítja a felesleges szarut és beállítja a megfelelő pataállást. Patkót csak indokolt esetben érdemes a patákra felütni, azt, hogy milyen, a ló használati módja befolyásolja. Egy rosszul szabályozott pata, éppúgy okozhat sántaságot, mint az, ha elmulasztjuk a szabályozást. Ha a pataszabályozást nem követi patkolás, akkor is általában **6-8 hetente** el kell végeztetni

4. A ló szabályos megkötése

A ló szabályos megkötésével sok baleset előzhető meg. A megkötéshez vezetőszárral ellátott kötőféket kell lovunkra tenni. A kötőfék illeszkedjen jól az állat fejére. A vezetősár karabinerrel kapcsolódjon a kötőfékhez, így az könnyen leoldható. A hely, ahová a lovat kötjük, legyen fix, körülbelül a szügy magasságában lévő karika vagy korlát. Fontos, hogy a

vezetőszar ne legyen sem rövid, sem hosszú, mind a két eset veszélyes helyzetet teremthet. A megijedő lovat időnként jobb elengedni, ezt könnyen oldható csomóval biztosítjuk. Ha a lovat elengedtük, hagyjuk pár lépést hátrálni, és azután fogjuk csak meg, ha megnyugodott.

Sohasem szabad lovunkat a kantárszárral megkötni.

A megkötésről kép: [Az ajánlott szakirodalomból!](#)

5. A ló vezetése, fordítása

A lóval végzett munka során talán többször vezetjük a lovat, mint lovagoljuk. A szabályos vezetés tehát éppolyan fontos számunkra, mint a jó ülés. A lovat vezethetjük akár kantárral, akár kötőfékkal, mindkét esetben a ló bal oldalán kell haladnunk. A ló fején levő szerszám illeszkedjen jól, a kantár szarát vegyük le a ló nyakából. Haladjunk a ló vállának magasságában, így nem tud a lábunkra lépni. Jobb kezünkkel fogjuk a szarát a ló szájához közelebb, a szár maradék végét jobb kezünkbe fogva vigyük, az nem érhet le a földre. Üresen maradó bal kezünket így a ló elé fel tudjuk tartani ha az túl élénken mozog. Feltartott kezünk segít az iram kontrollálásában. A vezetőszarát a kezünkre csavarni tilos, mert ha a ló elránt bennünket, nem tudjuk elengedni. Ha a ló annyira megijed, hogy viselkedése a vezető testi épségét veszélyezteti, jobb elengedni, figyelve arra, hogy a távozó állat felénk rúghat. Ha kantárral vezetjük az állatot, a két szarát válasszuk szét a jobb mutató ujjunkkal. Bal kezünkben tartott idomító pálcával tudjuk az állatot élénkebb mozgásra készíteni.

A felvezetést és a pálca használatát sokat kell gyakorolni, hogy a gyakorlatlanságból eredő hibák miatt ne kelljen a felvezetést érvényteleníteni. Kondíció vizsgán lovunkat mindig csikókantárral vezessük fel. Ha a lovat felvezetjük, jobbra kell fordítani. Így elkerülhető, hogy a megriadó állat a felvezető lábára ugorjon.

IV. TARTÁS, TAKARMÁNYOZÁS

1. Tartásformák, a ló szükségletei

1.1. Tartásformák

Lovaink tartására többféle megoldás létezik. Az, hogy melyiket választjuk elsősorban a lovak használati módjától függ. Természetesen a tartási módok kombinálhatók az éppen aktuális igényeknek megfelelően.

Legelő: Megfelelő nagyságú elkerített területen, a természetes életkörülményekhez leginkább hasonló életet nyújthatunk a lovaknak. A legelőn tarthatunk egy vagy több, általában azonos ivarú állatot. Ezt az elhelyezési módot akár egész évben, akár csak az év egy bizonyos szakaszában választhatjuk, mindig szem előtt tartva a legelő állat eltartó képességét, ami állatonként kb: 0,5 ha legelőterület meglétét jelenti. A legelő karbantartása nagyon fontos, megfelelő módszerekkel meghosszabbíthatjuk a legeltetéssel töltött hónapok számát. Célszerű villanypásztoros karámrendszer kialakításával egyszerre csak egy kisebb területen legeltetni az állományt, így a többi terület képes regenerálódni. A folyamatos vízellátásról és a takarmány pótlásáról rendszeresen gondoskodni kell a legelőn is!

Futóistálló: Ménesekben, azonos korcsoportú csikók, illetve csikós kancák tartására alkalmazott módszer. Munkaerő ráfordítás szempontjából a legelőt kivéve a legolcsóbb tartási mód. Tizenöt –húsz állat is együtt tartható így, bár már kialakult rangsor mellett is, a viszonylag kis terület miatt sérülésveszélyes helyzetek adódhatnak. Az egyedi takarmányozás itt is megoldható, a futóistállóban tartott lovakat is gyakran lekötik abrakoláshoz.

Csoportos kifutós tartás: Ez a forma egy „kisebb futóistállónak” és egy hozzá kapcsolt karámnak a kombinációja. Négy-nyolc ló tartható így együtt, kisebb a sérülésveszély, viszont megvan az állatok lehetősége a szociális kapcsolatok fenntartására.

Egyedi istállózás: A természetestől legtávolabb eső és egyben legköltségesebb tartási forma. Folyamatos almozást-trágyázást igényelnek a bokszban tartott lovak. Etetésük egyedileg megoldott és kevésbé kitettek a rangsorvitákból eredő sérüléseknek, de az állatok nem tudnak eleget mozogni, gyakran rossz szokásokat vesznek fel unalmukban. Bokszos istállók tervezésénél mindig figyelembe kell venni a lovak igényét a társas kapcsolatok iránt!

Egyedi istállózási mód az **állásos tartási forma** is, de napjainkban ezzel már egyre ritkábban találkozhatunk.

1.2. A lovak szükségletei

A lovak környezeti szükségleteit, minden tartási formánál figyelembe kell vennünk, ha egészséges állatokat akarunk tartani.

Az istálló **levegője** legyen friss, huzat nélkül, de ne legyen túl meleg. Ez különösen fontos a téli időszakban, amikor az istállóból kivezetjük a lovakat. Ha a zárt istálló levegője felmelegedett kint pedig hideg van, a hirtelen hőmérsékleti változás megfázáshoz vezethet. Az istálló hőmérsékletének a külső hőmérsékletet követnie kell úgy, hogy a szélsőségeket

enyhíteni tudja. Az istállókat úgy kell kialakítani, hogy a páratartalom 60-80% közé essen. Ebben a páratartományban kevésbé szaporodnak el a kórokozók és a túl száraz levegő sem ingerli a lovak légutait. Az állatok számára a legkárosabb, ha az istálló levegője meleg és párás. Mivel a lovak minden istállózási formában különböző mértékben, de minden esetben az istállóban is ürítenek bélsarat és vizeletet, oda kell figyelni az ott felhalmozódó káros gázok koncentrációjára. Az istállóban elsősorban ammónia és kén-hidrogén koncentráció növekedéssel kell számolnunk. A gázkoncentráció alakulása természetesen függ az istállótípustól is, milyen rendszerességgel történik trágyázás. További -a káros gázok eltávolítása szempontjából is fontos tényező- az istállóban a szellőzés.

A lovak természetes **fényigénye** nagy. Istállózott állatok esetében az ablakok összes felülete ideális esetben 1/15-e az istálló teljes alapterületének. Az istálló tájolásától és az ablakok természetes árnyékoltságától függően, árnyékolásra illetve az árnyékoltság megszüntetésére lehet szükség, az ideális 60-100 luxos megvilágítási erősség eléréséhez. Az istálló jó megvilágítottsága mellett is igyekezzünk, hogy minél több természetes **fény**hez juthassanak a lovak, biztosítsunk nekik sok lehetőséget a szabadban tartózkodáshoz.

Bármelyik tartási formát is választjuk, álljon a lovak rendelkezésére friss tiszta **ivóvíz**. Ha nincs önitató legalább naponta háromszor kínáljuk meg a lovakat vízzel.

Istállózott állatok esetében az istálló **belmagassága** legalább a ló magasságának kétszerese legyen, a bokszok mérete 3x3,5m –es. A bokszok **aljzata** ideális esetben csúszásmentes, ellenálló és könnyen tisztítható. Ilyen tulajdonságokkal rendelkezik a durván bevont beton, a betonnal kiöntött köves burkolat és az élére állított téglákból készített burkolat is. A hazánkban korábban elterjedt és ma is sok helyen megtalálható döngölt agyag padozat hátránya, hogy rendszeres feltöltést igényel és nehezen tartható tisztán. Alomnak a mi éghajlatunkon leggyakrabban a búzaszalmát használjuk, de almolhatunk forgáccsal, vagy az újabban kifejlesztett szecskázott, préselt alomanyagokkal is. Függetlenül az alapanyagtól, az alomnak száraznak, pormentesnek, jó nedvszívó képességűnek kell lennie. Az **istállófolyosót** csúszásmentes anyaggal burkoljuk. Szélessége egysoros boxos istállóban legalább 2,5m, kétsoros bokszos istállóban legalább 3m legyen. Az istálló ajtók legalább 3m szélesek és 3m magasak legyenek, hogy a bálák szállításakor használt munkagépekkel is könnyen lehessen rajtuk keresztül mozogni.

Az állattartás szükséges velejárója a takarmány, alomanyag és a trágya tárolásának megoldása is. Mivel a betakarítás az év egy bizonyos szakához köthető, gondolnunk kell arra, hogy lehetőség szerint egy évi mennyiséget kell majd zabból, szénából tárolnunk.

A **szemestakarmányok** tárolására legjobb megoldást a különféle silók jelentik. Ha megvásárlásukra nincs lehetőség, a gabona siktárolása jelenti a megoldást. Természetesen ez nagyobb helyigényű és folyamatos rágcslóírtást feltételez. A különféle tápokból kisebb mennyiség is vásárolható, hiszen gyártásuk folyamatos, zsákokba csomagolva száraz, fedett helyen tárolhatók. A **széna és szalmabálák** tárolására ideális esetben fedett szín alatt kell lehetőséget biztosítani, de ha nincs ilyen, a szabadban kazalba rakva, fóliával letakarva is jó minőségűek maradhatnak. A korszerűen csomagolt forgács és egyéb szecskázott alomanyagok raklapokon a szabad ég alatt tarthatók, ezekből egyszerre nem szükséges egy egész évre való mennyiséget megvenni. A keletkező **trágya** tárolásánál a trágyatárolót az érvényes építési szabályoknak megfelelően kell kialakítani, figyelembe véve a környezetvédelmi szempontokat. A tároló méretét a lovak száma és az alomanyag minősége szabja meg. A felsorolt alomanyagok közül a trágyás szalma helyigénye a legnagyobb.

Legelőn tartott állatoknál fontos a már említett 0,5 ha/ló terület és a biztonságos villanypásztoros, vagy fa korlátos bekerítés.

2. Takarmányfélések

A lótakarmányokat leggyakrabban a következők szerint csoportosítjuk:

Tömegetakarmányok: lehetnek zölden vagy szárítva etetett fűfélék illetve pillangós virágúak. Elsődleges szerepük van az emésztőszervek összerendezett mozgásának fent tartásában, ballasztként a takarmányadag 30-50%-a belőlük tevődik össze.

- **Legelőfű:** a jó legelőn legalább hat-hét féle pázsitfűfélé, és egy-két pillangós növény nő, de még ilyen összetétel mellett is a lovak nagy részénél abrak kiegészítésre van szükség a megfelelő kondíció megtartásához.
- **Kaszált zöldtakarmány:** a legelőnél felsorolt növények frissen kaszált állapotban etetve.
- **Szénák:** a fűfélékből, vagy pillangósokból kaszálást követően szárítással készített takarmányok.
- **Szalmák:** gabonafélék aratását követően a megmaradt szárakból készített takarmány.
- **Szilázs, szenázs:** fűfélékből és pillangósokból készített, erjesztéssel tartósított takarmány. Etetése csak a megfelelő szabályok szigorú betartása mellett javasolható.

Abraktakarmányok: elsődlegesen ezek a gabona magvak szolgáltatnak energiát a lovak számára. Etethetjük a szemes takarmányokat kezeletlenül vagy roppantva, darálva egyaránt. Az őrölt szemestakarmányok avasodásra hajlamosak, őrlés után hosszabb ideig tartó tárolásuk nem célszerű. A következő felsorolás sorrendje egyben azt is mutatja, összetevői alapján melyik gabonaféle a legalkalmasabb a lovak etetésére.

- **Zab:** közepes energia és fehérje tartalma alapján a legjobb lótakarmány.
- **Árpa:** a mag felépítése miatt zúzottan érdemes etetni, energiataralma a zabénál magasabb.
- **Kukorica:** energiában a leggazdagabb, törve vagy darálva érdemes etetni, nagy mennyiségben történő felvétele többféle betegséget is okozhat.

Keveréktakarmányok: ipari körülmények között készített keverékek, melyeket a szemes és tömeg takarmány etetése mellett vagy helyett adhatunk a lovaknak. Többféle abrak, illetve tömegetakarmány keverékét kötőanyagok felhasználásával granulátummá préselik. Az így készített táplálék könnyen szállítható, tárolható és adagolható. Keveréktakarmányok etetésénél a receptúra mellé csatolt etetési javaslat betartására ügyeljünk.

Gyökér és gumós takarmányok: kiegészítésként adhatók a tömegetakarmányok és az abrakok mellett. Magas nedvességtartalmuk miatt gyorsítják a béltartalom továbbhaladását.

- **Sárgarépa, takarmány és cukorrépa**
- **Melasz (cukoripari melléktermék)**

Takarmány kiegészítők: előfordulhat, hogy lovunk takarmányai nem megfelelő mértékben tartalmaznak bizonyos ásványi anyagokat vagy vitaminokat. Ilyenkor legegyszerűbben takarmány kiegészítőkkal akadályozhatjuk meg a hiánytünetek kialakulását.

- **Konyhasó:** sokféle tömbbé préselt változatban kapható, célszerű a ló részére könnyen hozzáférhető helyen a boksiban rögzíteni. Gyakran ásványi anyag és vitaminkiegészítőkkal kombináltak.
- **Ásványi anyag és vitamin kiegészítők:** egyedileg adagolható, az abrakba keverhető por, granulátum vagy folyadék formájában forgalmazott termékek. Etetésük előtt célszerű az állattal etetett takarmányok beltartalmi vizsgálatát illetve a ló vérének laboratóriumi vizsgálatát kérni. Ha a vizsgálatok eredményének megfelelő kiegészítőt, kellő mennyiségben etetjük, nemcsak lovunk egészségét védjük, hanem a pénztárcánkat is megkíméljük.
- **Lenmag:** gyakran kerül sor lenmag etetésére bélsárpangás miatt kialakult kólikát követően. Ennek a kiegészítőnek a rendszeres etetésével az előbb említett állapot könnyen megelőzhető. A lenmag etetését sokan azért nem vállalják, mert jótékony, bélfalat síkosító és bevonó hatását csak a forrázott lenmag fejt ki, aminek az elkészítése akár negyed órát is igénybe vehet naponta.
- **Korpa:** a malomipari melléktermékek közül a búzakorpa férhető hozzá legkönnyebben. Etetése gyorsítja a béltartalom továbbhaladását, ezzel jótékony hatást fejt ki beteg, lábadozó vagy frissen ellett lovak etetésekor.

3. Helyes takarmányozás

A helyes takarmányozás alapja a jó minőségű és megfelelő mennyiségű takarmány etetése az állatokkal. A lovak emésztőszervének anatómiai-életteni sajátosságait ismerve könnyen megérthetők a takarmányozás legfontosabb szabályai.

A lovak emésztőszerv rendszerének felépítése alkalmazkodott a legelő életmódhoz vagyis ahhoz, hogy az állat szinte folyamatosan kis mennyiségeket egyen és szükségleteit kizárólag a legelőfűből fedezze. A vadon élő lovak emésztőszervei arra specializálódtak, hogy az állatok legsilányabb minőségű táplálékot is képesek legyenek hasznosítani. A lovak fogazata zománcredős fogakból áll, a kifejlett méneknek 40, a kancáknak 36 foguk van. A különbség a szemfogak hiányából adódik. A gyomruk testtömegükhöz viszonyítva kicsi, úrtartalma 8-15 liter. A nyelőcső hegyes szögben szájadzik be a gyomorba, a gyomorszáj záróizma különösen erős. A gyomor még telt állapotában sem éri el a hasfalat, ezért az állat képtelen hányni. A lovak emésztőszervrendszerébe bekerült anyagok életteni körülmények között csak egy irányba, a vékonybél felé képesek távozni a gyomorból. Az állatok gyomrában a táplálék körülbelül 6 órát tölt el, majd a vékonybélben keresztül a vakbélbe jut. A lovak emésztésében fontos szerepe van a vakbélnek és az utána következő vastagbélszakasznak, a fejlett remesebélnek. Az említett két bélszakaszban találhatjuk az állattal szimbiózisban élő mikroorganizmusokat. A mikroorganizmusok által termelt enzimek segítenek a lovaknak a növényi sejtfalat felépítő cellulóz lebontásában. Ennek a szimbiózisnak köszönhetően a lovak rostemésztése 50-55% körüli. Ahhoz azonban, hogy a vastagbélben és a remesében élő mikrobák és a ló között fennálló szimbiózis jól működjön, az állatnak bizonyos mennyiségű nyersrostot mindig ennie kell. A nyersrostban gazdag takarmányok a bél mechanoreceptorainak ingerlése révén hozzájárulnak a takarmány tovahaladásához a bélcsőben, valamint hosszabb idő alatt lebomló energiát biztosítva táplálják a vakbél és a

remesebél mikroorganizmusait. Nem vihetjük túlzásba azonban a szénhidrátokban gazdag abrak, elsősorban a kukorica adagolását. A hirtelen nagy mennyiségben felvett abrak a gyomorból csak lassan képes tovahaladni, erjedése során gáz képződik, amely feszíti a gyomor falát. Mivel az állat nem képes hányásra, a gyomor fala kitágul, majd megreped. A ló számára nehezen emészthető szénhidrátok túlzott bevitelének másik következménye lehet a bélflórát alkotó baktériumok pusztulása, és az így bekövetkező súlyos bélgyulladás és hasmenés is.

Az említett okok miatt a takarmánynak legalább 30-50%-ban tömegtakarmányt kell tartalmaznia, hiszen innen kerül az állat szervezetébe a nyersrost jelentős része. Fűszéna korlátlan mennyiségben állhat az állat rendelkezésére. A munka mértékéhez igazított mennyiségű abrakot három-öt alkalomra elosztva adjuk oda a lónak. A zöldtakarmányok, a szilázs és a lucerna széna etetésének bevezetését fokozatosan kell végezni, így sok betegséget előzhetünk meg. A lucerna mennyiségét mindig a munka függvényében kell beállítani.

A ló előtt mindig legyen tiszta, megfelelő hőmérsékletű ivóvíz, munka után a szárazra sétáltatott lovat nyugodtan engedhetjük inni.

Az etető és itató edényt mindig tisztán kell tartani, ellenőrizni kell, hogy az önitató nincs-e elzárva, befagyva, esetleg nem folyik-e. Etetés közben ne zavarjuk az állatot, egy óra pihenés, evés után, segíti az emésztést és a takarmány jobb hasznosítását.

Ajánlott napi takarmányadag felnőtt, munkában lévő sportlovak számára

0,5-1 kg abrak/100 ttkg = 2,5-5 kg abrak/ló

5kg széna

1 kg takarmányszalma

100g ásványianyag és vitaminkiegészítő

nyalósó

40-70 l víz

V. A LOVAK BETEGSÉGEI

1. Élettani alapértékek

Az élő szervezetet az őt körülvevő külvilágból folyamatosan különböző hatások érik. Ezek lehetnek a szervezet számára hasznosak, és lehetnek olyanok, amelyek hatására a szervezetben lejátszódó élettani folyamatok rendellenes (kóros) irányban megváltoznak. Az egészséges szervezet a kis mértékű eltéréseket képes visszafordítani, és megőrizni belső állandóságát. Ha azonban a külső hatás túl erős, vagy a szervezet ellenálló-képessége legyengült, akkor a szervezet nem tud alkalmazkodni a változó külső környezeti tényezőkhöz, betegség alakul ki.

A betegségeket nagyon sokféle szempont szerint osztályozhatjuk, pl. a megbetegedés helye szerint, hogy fertőző vagy nem fertőző, gyors vagy elhúzódó a kialakulása és lefolyása stb.

A késedelmes vagy nem megfelelő gyógykezelés tartós vagy végleges egészségromlást, akár az állat pusztulását is okozhatja, ezért a betegségek megállapítása (diagnosztizálás), a gyógykezelés előírása, végrehajtása állatorvos feladata és felelőssége. A lovas feladata az, hogy felismerje a ló megváltozott állapotát (pl. viselkedés, mozgás, étvágy), és ezt a lehető leggyorsabban jelezze (állatorvosnak, edzőnek, istállómasternek stb.).

Az állat szervezetének működését jól jellemzik az ún. **élettani (klinikai) alapértékek**. Ezek gyorsan és egyszerűen vizsgálhatók, eltérésük vagy változásuk ismerete sok segítséget jelent a kóros állapot felismerésében. Különböző betegségek során legtöbbször az alapértékek emelkedését tapasztaljuk, nagyon ritkán a csökkenését. Az élettani alapértékek a következők:

Testhőmérséklet. Állatoknál a végbélbe vezetett hőmérővel vizsgáljuk. Normálértéke nyugalomban lévő felnőtt lónál: **37,5-38,5 °C**. A testhőmérséklet megemelkedhet melegben, munka alatt/után, ha valamilyen okból nyugtalan az állat, illetve számos betegségben (láz).

Pulzusszám (érverések száma). Az állkapocs szárának belső felszínére szorított ujjal vizsgálhatjuk. Az itt futó verőeret kissé leszorítva számoljuk egy percig a pulzációk számát. Egészséges állatban megegyezik a szívverések számával. Normálértéke nyugalomban lévő felnőtt lónál: **30-40/perc**. A pulzusszám megemelkedhet, ha a ló nyugtalan, ideges, munka alatt/után, fájdalom vagy betegség esetén.

Légzésszám, vagyis a légvételek percenkénti száma. Legegyszerűbben úgy vizsgálhatjuk, ha a ló mellé vagy kissé mögé állva figyeljük a mellkas/has emelkedését és süllyedését. Egy belégzés-kilégzés számít egy légvételnek. Alternatív módszer lehet, ha az orrtrombiták mozgását figyeljük, vagy kezünket az orrnyílás elé téve érezzük a kilélegzett levegő áramlását. Normálértéke nyugalomban lévő felnőtt lónál: **8-16/perc**. A légzésszám megemelkedhet meleg, párás időben, munka alatt/után, fájdalom, láz esetén vagy más betegségek során.

További fontos információt kapunk lovunk egészségi állapotáról néhány más jellemző vizsgálatával:

Nyálkahártyák. Jól vizsgálható nyálkahártya borítja a szemhéjakat és az orrszárnyakat belülről, illetve a ló ínyét és szájüregét. A nyálkahártyák színe jól jellemzi a vérkeringést. A jó keringésű, egészséges nyálkahártya nedvesen fénylik és halvány rózsavörös színű. Ha a nyálkahártya fénytelen, sápadt, vörössé, szürkés, sárgás vagy kékes-lilás színűvé válik, az súlyos betegséget jelez. Ugyancsak a nyálkahártyákon vizsgálható az ún. **kapilláris újratelődési idő**. Ez azt mutatja, hogy az összenyomott kapillárisok mennyi idő

alatt telnek meg újra vérrel. Emeljük meg a ló felső ajkát, majd ujjunkkal nyomjuk meg erősen az ínyét. A nyomás helyén a nyálkahártya elfehéredik. Normál keringés esetén 1 (maximum 2) másodpercen belül a nyálkahártya visszanyeri eredeti színét. Ha az újratelődés több, mint 2 másodpercig tart, az súlyos keringési elégtelenségre, sokkra utal.

Dehidráció. Ha a ló szervezete nem jut elegendő vízhez (nem kap vagy nem iszik eleget), **vagy túl sok folyadékot veszít (pl. megterhelés miatt)**, illetve egyes emésztőszervi betegségek esetén a folyadék a hasüregben, belekben pang, az állat dehidrálttá válik, „kiszárad”. Ezt a következőképpen ellenőrizhetjük: csípjük két ujjunk közé a bőrt a ló nyakán, tekerjük meg, majd engedjük el. Egészséges állatnál azonnal kisimul a bőr. Ha csak lassan, több másodperc alatt simul el, akkor a ló dehidrált.

Bélhangok. Normál esetben mindig hallhatunk gurgulázó bélhangokat, ha fülünket horpasz tájékon a ló hasára szorítjuk, vagy fonendoszkóppal itt hallgatózunk. A bélhangok hiánya vagy túl erős volta kólikás megbetegedésre utalhat.

2. A beteg ló felismerése

A lova tulajdonságait jól ismerő lovas már első látásra felismeri a beteg állatot. A betegségek különféle, a normálistól eltérő viselkedési formákat válthatnak ki az élőlényekből. Ezt a megváltozott viselkedést, és a normál élettani alapértékektől való eltérést nevezzük a betegségek **tüneteinek**.

Az egyes betegségek tüneteit észlelő lovasnak nem feladata az állat gyógykezelése. Amennyiben viszont a lovas úgy gondolja, hogy egy állat beteg, haladéktalanul értesítenie kell edzőjét, állatorvosát.

Vészjelek, melyeknek észlelése esetén **azonnal** forduljunk állatorvoshoz:

- sérülés, melyből nagy mennyiségű élénkpiros vagy sötétebb vörös vér ürül
- hirtelen fellépő sántaság, a ló nem tudja terhelni egyik végtagját, a végtag meleg
- az állat kapar, földhöz veri magát, leizzad, hastérfogata láthatóan rövid idő alatt megnagyobbodik
- a ló nehezen lélegzik, orrlukái kitágultak, harmadik szemhéja előesett, végtagjai merevek, hirtelen ingerekre izmai görcsösen összehúzódnak
- az állat elfekszik, képtelen felkelni
- a ló nem tud nyelni, nyálzik
- elhúzódó ellés/vetelés
- ellés/vetelés esetén a magzatburok egy órán belül nem távozik

Vészjelek, melyeknek észlelése esetén az állatorvost **szükséges** értesíteni, de közvetlen életveszélyt nem jelentenek:

- sebek melyek nem mélyek de nagy kiterjedésűek, szúrt sérülések (pl: szegbe lépés), kisebb kiterjedésű mélyre (izmokba, ízületekbe) hatoló sérülések
- az állat nyugtalan, lefekszik-felkel, hasát nézegeti

- a ló lefekszik és nehezen kel fel, vizet, takarmányt nem fogyaszt el
- a ló által ürített bélsár minősége vagy mennyisége jelentős mértékben megváltozik (hasmenés/nem ürít bélsarat)
- a ló lázas, köhög, orra váladékozik, légzésszáma nyugalmi állapotban is magas
- az állat légzésszáma magas, légzése nehezített, orra váladékozik, erőtlenül köhög már könnyű munka esetén is
- az állat sánta, a sántaság egy-két napi pihentetésre nem javul
- a ló nem terheli az elülső végtagjait, patái melegek, az állat testhőmérséklete magas
- az állat apatikus, megfelelő takarmányozás mellett is lesóványodott, kedvetlen, szőre fénytelen

3. Az istállópatika tartalma

Az istállóban elhelyezett elsősegélynyújtó doboznak tartalmaznia kell:

- ollót
- fertőtlenítő szert
- hámosító kenőcsöt
- vattát
- 2-3 tekeres széles rugalmas pólyát (a felsorolás itt nem ér véget)

VI. A LÓ FELSZERELÉSEI

A lovaglásra használt ló alapfelszerelése közé a nyereg és a kantár tartozik. Kiegészítő felszerelésként használhatunk még segédszárakat, lábvédőket, szügyhámot is.

1. A nyereg

A nyereg alapját a nyeregváz adja. A váz készülhet fából, fémből, bőrből vagy műanyagból. A nyereg első kiemelkedő része a markamra. A markamrának olyan magasnak kell lennie, hogy meghúzott heveder mellett se nyomja a ló marját. Ideális esetben a nyereg ülőfelületének legmélyebb pontja az ülőrész közepe.

Kép: Az ajánlott szakirodalomból!

A különböző használatnak megfelelően a nyergek kialakítása is különböző.

Kép: Az ajánlott szakirodalomból!

díjlovagló nyereg	mély ülőrész hosszú nyeregszárnyak
ugró nyereg	hosszú ülőrész előre szabott nyeregszárnyak kifejezett térdtámasz
univerzális nyereg	az ugró és díjlovas nyereg közötti átmeneti forma tereplovaglásra is alkalmas alapkiképzésben is jól használható

2. Kantár és a segédszárak

Az alapkiképzés és a mindennapos munka során csikókantárt használunk.

A kantár két fő részből áll:

- kantárrész zablával és szárral
- orrszíz

Kép: Az ajánlott szakirodalomból!

3. A western nyereg

Minden western versenyszámban western nyerget kell használni. Az ezüstdíszítéses felszerelést nem értékelik magasabban az egyszerűbb munkafelszerelésnél.

A western nyereg főbb részei: (tájékoztató jelleggel angolul is) >>>> KÉP (2)

A western nyereg felépítése: A nyereg időtálló erős bőrből, legtöbbször fa, vagy üvegszálazás vázra épül, és nagy felületen, stabilan fekszik fel a ló hátára, ami a nyerget a ló számára is kényelmessé teszi. A lovas részére is nagyon kényelmes ülést biztosít, a western nyeregben az ember az egész napot fáradtság nélkül eltöltheti. Erős fém rögzítő karikák kapcsolják össze a nyerget és a hevedereket. A rögzítésnek több változata is létezik. A háromnegyedes, a duppla, in Skirt és a 3-as in Skirt rögzítés.

Nyereg méret lovas szerint: A nyereg méretét - a két nyeregkása között mérve - az ülőfelület méretével adják meg inchben. 1 inch 2,54 cm. Ez azt jelenti, hogy egy általános 16 inches nyereg ülőfelülete: 40,64 cm.

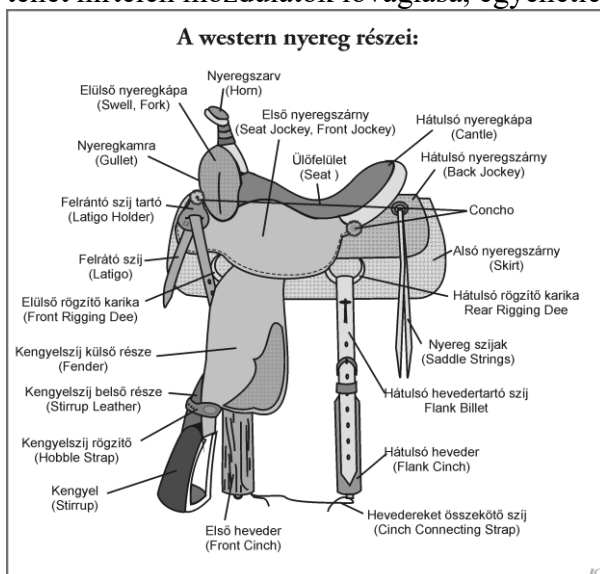
A különböző hátú lovakra különböző vállszélességű nyergeket használhatunk. Ennek megfelelően vannak „full quarter” (széles QH vállra való nyereg), „semi quarter” (kevésbé széles vállú „félquarteres” nyereg), és vannak magasabb marú, keskenyebb vállú egyéb fajtákra való méretek.

A heveder felfüggesztése (Rigging) az első kápához képest különböző pozícióban lehet, mert a különböző hátú lovakra, más-más pozíció passzol. A felfüggesztés (Rigging) alapfajtái: $\frac{3}{4}$ -es, „Full Double”, in Skirt,

Első teendő az új nyereggel: a minőségi nyergekkel semmi féle teendő nincs, mert használatkészek. Ez azt jelenti, hogy megfelelően le van ápolva és kengyelszíjai helyes pozícióban állnak. A kevésbé jó minőségű nyergeket viszont le kell ápolni, illetve kengyelszíjait meg kell formázni. A kengyelszíjak és a kengyelek helyes pozícióba hajlítása a következő módon történik: állítsuk be a kívánt hosszt, a kengyelszíjak belső oldala első-alsó felét nedvesítsük be vízzel, hogy hajlékonyabbak, formálhatóbbak legyenek. Tegyük a nyeret a nyeregtartóra és a kengyeleket kifordítva toljunk keresztül rajtuk egy botot. A botot (most már nedvesítés nélkül) az első hónapban lovaglás után helyezzük újra vissza.

Nyereg típusok: A felhasználástól függően megkülönböztetünk: erősen díszített pleasure, és trail nyeret, erősített és/vagy magasított nyeregszarvval rendelkező marhamunkára való nyeret, magasított nyeregszarvval, meredek és magasított hátsó nyeregkápával, hátsó és alsó nyeregszárny lekerekítéssel megkönnyített gyorsasági nyeret, valamint idomításra alkalmas reining nyeret.

A nyereg kiegészítője lehet még a szügyhám: A nyereg stabilitását fokozza. Jó szolgálatot tehet hirtelen mozdulatok lovaglása, egyenetlen terepen való lovaglás során is.

A zabla

A zabla (nagykantár esetén a zablák) helye az alsó állkapocs foghíjas szélén van. A szabályosan elhelyezett zabla a ló nyelve felett található a ló szájában. A zabla legyen közepesen vastag, illeszkedjék a szájzugba.

A zablák vastagságukban, hosszukban, anyagukban és kialakításukban különbözőek lehetnek. Egy zabla annál erősebb, minél vékonyabb és minél kevesebb törés van benne. A zablák hossza általában 12,5-15 cm között változhat, pónik számára kisebb zabla lehet szükséges.

Kép: Az ajánlott szakirodalomból!

Az orrszíz

Az orrszíz alaptípusai a hannoveri és az angol orrzó.

A **hannoveri orrzót** főleg csikók kiképzésekor használjuk. Segítségével a zabla nyomását az orrcsontra visszük át, így megakadályozzuk a lovat abban, hogy kinyissa a száját, és a szársegítségük alól kivonja magát. A hannoveri orrzót a zabla alatt kell csatolni, kb. 4 ujjnyi szélesen az orrlyuk pereme felett úgy, hogy a csat csontos alapon nyugodjon. Az orrzó nem akadályozhatja a lovat a lélegzésben.

Az **angol orrzó** orrszíja szélesebb a hannoverinél, a zabla fölött, a pofaszíz alatt kell csatolni, az arcléc végétől kb. két ujjnyira. Angol orrzó található a nagykantáron is.

Az alaptípusok mellett használnak még a belőlük kifejlesztett változatokat, mint a **kombinált** vagy a **mexikói orrzó**. A **kombinált orrzó** egy olyan angol orrzó, melynek elején egy kis bújtatón keresztül egy vékony szíjat vezetnek, amit a zabla alá csatolnak be. A mexikói orrzó két kereszteződő szíját egy rozetta tartja össze.

Kép: Az ajánlott szakirodalomból!

Western kantár KÉP (3)

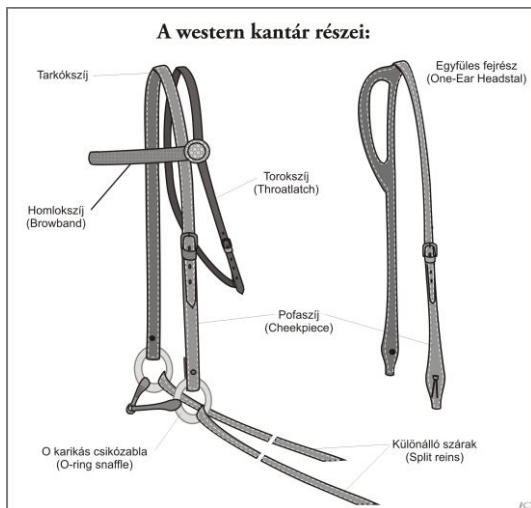
Általában bőrből készült, orrszíz nélküli, kantár. A kantár lehet homlokszíjas, vagy „füles”. A homlokszíjas kantár készülhet hagyományos, fűzött, illetve „V” alakú homlokszíjjal. A „füles” kantár pedig egy-, illetve két fül körüli szíjjal, ami lehet csúszó, illetve fix rögzítésű. A kantárhoz tartozhat torokszíz, de lehet torokszíz nélküli is.

A kantár csavarral, csatokkal, vagy szíz rögzítéssel kapcsolódhat.

A különálló orrszíjat külön csatolják – többnyire - a kantár alá. Használata verseny során nem megengedett. Kivételt képeznek a gyorsasági versenyszámok, ahol az orrszíz használata megengedett.

A western kantár szárai alapesetben két különálló részből álló szárok. Ezeket „split reins”-nak nevezik. Létezik olyan szár is, ahol a két szár össze van kapcsolva, és az össze kapcsolt rész egy ostorszerű bőrszíjban végződik. Ezt a típusú szárat „romal”-nak hívjuk.

A split rein hosszának igazodnia kell a ló méretéhez. Magasságához és nyaka hosszához. A szárok hosszának, súlyának és anyagának megfelelőnek kell lennie ahhoz, hogy azokat rendeltetés szerűen használhassuk. A szárok súlya és anyaga azért is fontos, mert a túl könnyű és rossz minőségű szárok laza szárhasználat esetén nem viselkednek megfelelően (csapkodnak, repkednek). A megfelelő szárhossz garantálja, hogy a ló nem lép rá a szár végére, valamint ha véletlenül kicsúsznak a lovas kezéből, akkor sem esnek le azonnal a földre.

Western csikózabla (Snaffle Bit): A western kiképzés csikózablával történik. Ez a csikózabla hasonlít a hagyományos csikózablához, csak vékonyabb és gyakran rézberakásos, valamint rozsdásodó (sweet iron) vasból készül. Az ilyen édes zablát a ló szívesen elfogadja.

Hozzá tartozik egy, a zabla száján való átcúszását magakadályozó állszj.

Versenyt során csikózabla esetén kétkezes szárhasználat az előírás.

Feszítő zabla (Bit): A már kész, kiképzett lovak esetén használják, laza száron és finom segítségekkel. Szerves része, és kötelező az áll alatt lévő álladó lánc, amely a feszítő hatást szolgálja és szabályozza. (A Bit versenyeken elfogadott, illetve tiltott fajtáit, valamint a zabla és az álladó lánc méreteit lásd a speciális western részben!)

Versenyt során, feszítőzabla esetén egy kezes szárhasználat az előírás. Kivételt képeznek a gyorsasági versenyek, ahol bites kantárral is lehet két kézzel lovagolni.

Zabla nélküli kantár: a **Bosal**. A bosal egy nem mechanikus hackamore, azaz nem rendelkezik feszítő résszel. A ló irányítására az orrán lévő, gyakran nyersbőrből készült csepp alakú orr rész szolgál, amelyhez alul kötélszerű szárak kapcsolódnak.

Versenyt során bosal esetén kétkezes szárhasználat az előírás.

Segédszárak

A segédszárak nem tartoznak a mindennap feltétlenül használt felszerelések közé. Helyes használatukkal a lovas befolyásának hiányosságait próbáljuk korrigálni, a tanuló lovas így jobban tud az ülésére és a segítségadásra koncentrálni. Segédszárral történő lovaglaskor nem a ló nyakának egy bizonyos kívánatos helyzetbe kényszerítése a cél. A segédszárak közül mindig azt kell választani, amelyik a ló alkati adottságainak, állapotának és a lovas tudásának leginkább megfelel.

A kezdő lovasok leggyakrabban a **kikötőszárral** találkoznak a segédszárak közül. A kikötőt a ló két oldalán, csatos végével rögzítjük a hevederhez (egy tenyérnyivel a ló könyökmagassága felett), és innen kapcsoljuk karabineres végét a zablához. Fontos szempont a kikötőszár rögzítésénél, hogy a hevederhez rögzített vége nem csúszhat le és nem lehet a két oldali kikötő különböző magasságú vagy különböző hosszúságú. A beállításkor figyelemmel kell lenni arra is, hogy a ló homlok-orr vonala nem kerülhet a függőleges vonal mögé. Ezt a segédszár futószáras munkában és önálló lovaglásnál egyaránt használhatjuk.

A **háromszögű kikötőszár** használatának alapelvei megegyeznek a fent leírtakkal. Ennek a segédszárnak az előnye, hogy a ló előre-lefelé el tudja mozdítani a fejét, így a lovasnak meg kell tanulnia fokozottan előrehajtani, amikor lova ráfekszik a zablára.

A **martingál** olyan segédszár, amelynek hatása csak bizonyos esetekben érvényesül. A helyesen csatolt martingál megnehezíti, hogy a ló, fejét túl magasra emelve meneküljön a szárok hatása alól. A nyakszíz felhelyezése után, a martingált az elülső lábak között vezetve a hevederen rögzítjük. Ezután a szétcsatolt szárokat a martingálgyűrűkön keresztülvezetve a ló nyaka felett kell összecsatolni. A helyesen csatolt martingál olyan hosszúságú, hogy a ló normális fejtartása esetén a szár vonala a ló szájától a lovas kezéig egyenesen, töretlenül fut. A martingál az egyetlen olyan segédszár, amelynek használata ugratáskor megengedett.

Német martingál: (German Martingal). Hatása csak akkor érvényesül, ha a ló a fejét túl magasra emeli. Ilyenkor a csúszó kikötőszárhoz hasonlóan lép működésbe. A Német Martingál egyik végét a ló mellső lábai között a heveder karikájához rögzítjük, másik – szétágazó - végét külön-külön a zablakarikán áthúzva a szárokon lévő karikákhoz csatoljuk vissza.

Csúszó kikötőszár: Hatása csak akkor érvényesül, ha a ló a fejét túl magasra emeli. A csúszó kikötőszár szárainak egyik végét külön-külön a zablakarikán áthúzva több féleképpen is rögzíthetjük. A rögzítés történhet mind két szár esetén a ló mellső lábai között a heveder karikájához, vagy külön-külön a nyereg oldalához. A szárok másik végei a lovas kezébe futnak bele.

Fix lekötő szár.(Tie Down): Csak a gyorsasági versenyszámokban és egyes szarvasmarhákkal történő versenyszámban megengedett. Egyik része az orr-részhez kapcsolódik, a másik része pedig a hevedezhez, vagy a sügyelőhöz van rögzítve. Megakadályozza, hogy a ló a fejét túl magasra emelje,

Kép: Az ajánlott szakirodalomból!

4. Lábvédők

A lovaglás során szükség lehet olyan felszerelésekre, melyek a ló végtagjainak mechanikai védelmét szolgálják. Ezek közé a felszerelések közé tartoznak a fáslik, ínvédők, bokavédők, lábtővédők és pataharangok.

5. Futószáras felszerelés

A lovak futószárazásának célja változatos lehet. Futószárazhatjuk a kiképzés elején álló csikót, a képzett lovat a ló átmozgatása vagy kezdő lovas tanítása céljából, de futószárazott lovon zajlanak a lovastorna foglalkozások is.

Már **kiképzett lovak** futószárazása esetén csikókantárt, futószáras hevedert vagy nyerget és merev vagy gumikarikás kikötőt használunk leggyakrabban. Futószárazáskor minden esetben ínvédőt kell a ló lábára helyezni. A futószár hossza kb. 7m legyen, a zablához csatlakozó végén lehetőség szerint csattal. A forgó karabineres futószárok nem praktikusak, használatuk során a futószár a saját tengelye körül gyakran megtekeredik. A futószárazó

ostornak olyan hosszúságúnak kell lennie, amivel a lovat a munka során bármikor el lehet érni (ez a méret egy 1,8-2m hosszú nyél esetén, 3m hosszú csapót jelent).

6. Nagykantár

A nagykantár a haladó lovas megfelelő kiképzettségű lovon történő segítségadásának finomítására szolgál. A lovak alapkiképzése csikókantárral történik, a nagykantár használatára az alapkiképzés végén akkor kerülhet sor, amikor a lovas már megtanulta a könnyű osztályú díjlovas feladatokat csikókantáron lovagolni.

A nagykantáron két zabla található, melyek külön-külön szárral kerülnek kapcsolatba a lovas kezével.

Kép: Az ajánlott szakirodalomból!

A **feszítő zabla** egy nem megtört zabla, amely két oldalt pálcákkal van ellátva. A feszítő hatás mértékét a pálcák hossza valamint az álladó lánc feszessége szabja meg. Minél rövidebb a zabla pálcája, annál kisebb a feszítő hatás, (díjlovagló számokban a pálcák hossza 5-10 cm lehet). Az álladó lánc hosszának beállításával tovább szabályozhatjuk a feszítőzabla erősségét. Befolyásolja még a zabla erősségét a „nyelvszabadság” és a szájrész vastagsága. Nyelvszabadságnak nevezzük a szájrész közepén található felívelést. Minél magasabb az ív, annál inkább rögzíti a nyelvet, így a szájrész oldalai fokozottan hatnak a ló szájának foghíjas szélére.

A feszítő zabla akkor fekszik helyesen a ló szájában, ha beakasztott lánc mellett a zabla pálcája a ló szájával 45°-os szöveget zár be. A nagykantár beállítása, a zabla kiválasztása és a feszítő lánc beállítása mindig tapasztalt oktató vagy lovas feladata. Rosszul beállított zabla a lónak kényelmetlenséget okoz, ami elől gyakran ellenszegüléssel menekül.

A **nagykantárral történő lovaglásnál** legfontosabb szempont, hogy a lovas keze nyugodt, a törzs mozgásától független legyen. A két zabla közül ebben az esetben is a csikózabla hatásának kell dominálnia.

Rajzok: Az ajánlott szakirodalomból!

7. Felszerelések ápolása

Ahhoz, hogy lovas felszereléseink minél tovább balesetmentesen és a ló számára is kényelmesen használhatók legyenek, rendszeresen ápolnunk kell őket.

Minden használat után:

- mossuk le a zablát
- nedves szivaccsal töröljük le a sarat és az izzadságot a bőrről
- szedjük le a nyeregalátétet és szárítsuk meg

Hetente:

- tisztítsuk meg a bőrt nyeregszappannal

- szükség esetén a bőrolajjal vagy bőrszírral kezeljük a kiszáradt részeket
- a nyeregalátéteket, fáslikat mossuk ki

Havonta:

- a felszerelések komolyabb ápolása során minden egyes rész szedjük szét és vizsgáljuk át

Különösen fontos ellenőrizni a kengyel lakatok és a heveder felrántó szíjak állapotát!

Western:

A minőségi western felszerelések használatkészek, elég, ha – szükség esetén - nedves szivaccsal tisztára töröljük őket. Bőrápolóval történő ápolásukat évente egyszer-kétszer elég elvégezni.

A western felszerelések gyakran csavarral, vagy bőrszíjakkal vannak rögzítve, amik kicsavarodhatnak, kilazulhatnak. Fontos az állandó ellenőrzésük.

A LOVAGLÁS ELŐKÉSZÜLETEI

8. Nyergelés, kantározás

Bokszban elhelyezett lóra először a kantárt, **megkötött lóra** először a nyerget helyezzük fel.

Nyergelés

Az alaposan megápolt lovon a nyerget először a ló nyakának alsó szakaszára és a marjára tesszük, majd onnan csúsztatjuk hátra a nyeregtájékra. A hevedert óvatosan engedjük le a ló jobb oldalán, ellenőrizzük a nyeregalátét felhelyezését. A hevedert a ló bal oldalán lazán csatoljuk be. Helyesen illesztett nyereg esetében a heveder egy tenyérynire fekszik a ló könyökétől. A kengyeleket csak közvetlenül a felülés előtt húzzuk le. Felülés előtt ne feledjük ellenőrizni, hogy elég feszes-e a heveder, ha nem, húzzunk utána.

A munka végeztével először enyhén lazítsunk a hevederen, majd lóról szállás után tovább lazíthatunk rajta. Leszállás után rögtön húzzuk fel a kengyeleket.

Western nyergelés

Miután a nyeregalátétet a helyére illesztettük a nyerget ráhelyezzük, úgy hogy elől kb. két ujjnyi hely maradjon ki az alátétből. A western nyereg nagy súlyú. Ezért csak fellendítve, vagy a jobb oldali kengyeleket a nyeregszarvra akasztva, valamint a hevedert a nyeregre fektetve tudjuk a ló hátára az alátétre ráhelyezni. Az alátétet igazítsuk be a nyeregkamrába, hogy ne szorítsa le és ne dörzsölje a ló marját. Ezután annyira húzzuk meg a hevedert, hogy a ló vezetése közben a nyereg ne csússzon el, majd felülés előtt húzzunk utána.

A helyesen illesztett nyereg esetében a heveder közvetlen a ló könyöke mögött fekszik. **Esetleg kép (7)**

Kantározás

A ló nyakának bal oldalán állva a száracat a ló fején át a nyakára csúsztatjuk. Jobb kezünkkel átöleljük az orrhátat, és összefogjuk a **pozaszójakat**. Bal kezünkbe fogjuk a **zablát**. A kantárt felfelé húzzuk, a zablát nyitott tenyerünkkel a ló szájába adjuk. A **tarkószíjat** áthúzzuk az állat fülén. Ügyelni kell, hogy a **homlokszíj** a fülek előtt maradjon. Ha minden a helyén van, megigazítjuk a ló üstökét és sörényét. Következő lépésben becsatoljuk a **torokszíjat** és az **orrszíjat**. A torokszíjat olyan lazára kell becsatolni, hogy egy felállított ököl beférjen a torokszíj és a ló torokjárata közé. Az orrszíj beállítása annak típusától függ, részletes leírása a „kantár és a segédszarak” című fejezetben található meg.

Western kantározás: (ha ez a rész is jöhet!?) esetleg kép (8)

A ló nyakának bal oldalán állva – vele egy irányba nézve - a száracat a bal kezünkre akasztjuk. Jobb kezünkkel fogjuk meg a kantár tarkószíját és helyezzük azt a ló lehajtott fejére a fülei közé. Tartsuk a kantárt a feje előtt olyan magasságba, hogy a bal kezünkkel a zablát a ló szájába tudjuk helyezni. Ha bevette a zablát, emeljük meg kissé a kantárt, és emeljük át a ló fülein a **tarkószíjat**, illetve egy, vagy két füles kantár esetén helyezzük a ló füleit a kantár-fülekbe. Ezután – homlokszíjas kantár esetén - igazítsuk meg a ló üstökét, ha hosszú, akkor hagyhatjuk a homlokszíj alatt, vagy húzzuk ki onnan. Ha van, akkor csatoljuk be a **torokszíjat** úgy, hogy függőlegesen 3 ujjnyi hely maradjon a torokszíj és a ló torokjárata

között. Az álladzólánc, vagy állszíj és a ló álla között 2 ujjnyi hely kell, hogy maradjon. A kantár hosszát úgy állítsuk be, hogy a zabla pontosan a ló szájszögletébe simuljon.

9. Lóra ülés, lóról szállás

A tulajdonképpeni lovaglás kezdete a lóra szállás, befejezése a lóról szállás. Ennek a két műveletnek a helyét körültekintően kell megválasztani, hiszen a lovas mindkét esetben kevésbé képes lovának befolyásolására. Kezdő lovasok vagy csúszós talaj esetén a lóra a lovagló helyen kell felülni. A felszállás helyére kikapcsolt kikötőkkel, felhúzott kengyelekkel, szabályosan vezessük oda az állatot. Úgy állítsuk meg a lovarda közepén, hogy a többi lovas a munkában vagy a felszállásban ne zavarjuk. Ha többen ülünk egyszerre lóra, állítsuk a lovakat a lovarda középvonalára merőlegesen, egymástól három méter távolságra. A leszállás helyének megválasztására ugyanezek a szabályok érvényesek.

Lóra ülés előtt húzzuk meg a hevedert, húzzuk le és állítsuk be a kengyelt, a száracat tegyük fel a ló nyakára. Ha a földön álló lovas ökölbe szorított kezét a kengyel lakathoz helyezi, helyesen beállított kengyel esetén a kifeszített szíjon lévő kengyelvas a hónaljáig ér. A ló bal oldalán állva, háttal a menetiránynak, bal kezünkkel fogjuk meg a száracat és az elülső kápát, jobb kezünkkel bal lábunkat segítjük a kengyelvasba helyezni. Jobb kezünkkel fogjuk meg a hátulsó kápát és jobb lábunkkal rugaszkodjunk el a talajtól. Bal lábunkkal a kengyelben támaszkodva forduljunk menet irányba, miközben jobb lábunkat emeljük át a ló háta felett olyan magasan, hogy ne rúgjuk meg az állatot, majd óvatosan ereszkedjünk rá a hátára. Ügyeljünk rá, hogy a szárac egyforma hosszúak legyenek, és ne legyenek túl feszesek, nehogy a lovat elfordulásra vagy hátralépésre készítsük a felülés pillanatában. Felülés után közvetlenül még egyszer ellenőrizzük a hevedert. Fel és leszálláskor a pálcát bal kezünkbe fogjuk. Lovunkat szoktassuk hozzá, hogy fel és leszálláskor nyugodtan álljon, felszállás után csak a lovas utasítására induljon el.

Leszállás előtt mindkét lábunkat húzzuk ki a kengyelből, majd vegyünk lendületet, hajoljunk rá az elülső kápára, és jobb lábunkat emeljük át a ló háta felett és óvatosan ereszkedjünk a talajra.

Fel- és leszállás western nyereg esetén:

A ló bal oldalán állva a ló felé – és kissé a menetirányba - fordulva, bal kezünkkel fogjuk meg a ló nyakánál száracat. Ezután jobb kezünkkel fogjuk meg a nyeregszarvat és jobb lábunkkal rugaszkodjunk el a talajtól. Bal lábunkkal a kengyelben támaszkodva jobb lábunkat emeljük át a ló háta felett olyan magasan, hogy ne rúgjuk meg az állatot, majd finoman ülünk bele a nyeregbe. Lovunkat szoktassuk hozzá, hogy fel és leszálláskor nyugodtan álljon, felszállás után csak a lovas utasítására induljon el.

Leszállás előtt a jobb lábunkat vegyük ki a kengyelből, a bal lábunkat pedig vegyük kissé kintebb a kengyelből. Fogjuk meg bal kézzel a száracat, a jobb kezünkkel pedig fogjuk meg a nyeregszarvat. A bal kengyelbe támaszkodva jobb lábunkat emeljük át a ló háta felett és ereszkedjünk a talajra. Majd vegyük ki a bal lábunkat is a kengyelből.

10. Kengyelállítás, hevederhúzás nyeregből

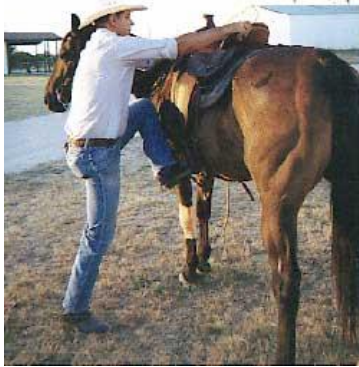
Lóra ülés után szükség lehet a heveder utána húzására, és a kengyelek hosszának pontosabb beállítására. A heveder meghúzásakor kengyelbe dugott, térdben behajlított bal lábunkat emeljük meg és tegyük a nyeregszárny elé. Jobb kezünkbe fogjuk a száracat és bal kezünkkel a nyeregszárny alá nyúlva, húzzuk meg a felrántó szíjakat. Idomító ülésnél a helyes kengyelhosszúságot a lovas lábának hossza mellett a ló mellkasának dongázottsága is befolyásolja. A helyes hosszúságú kengyel vasának talpi része a lovon ülő lovas kengyelből

kivett lábának bokájáig ér. Díjlovagláshoz ennél 1-2 lyukkal hosszabb, ugratáshoz 2-3 lyukkal rövidebb kengyelt kell csatolni. A rossz hosszúságú kengyel a lovas ülését kedvezőtlenül befolyásolja. A túl rövid kengyel székülést, a túl hosszú villaülést adhat a lovasnak.

A western nyereg kengyelhosszának beállítása:

A kengyeleket úgy állítsuk be, hogy a lovon ülve és a kengyelekben felállva tenyérszerű hely maradjon a lovas fenéke és a nyereg között. Egyenes tartással ülve úgy kell a térdeket behajlítani, hogy lenézve rájuk, a térdek előtt lássuk a csizmánk orra hegyét.

Heveder meghúzása: a hevedert a lóra ülés előtt kell, hogy véglegesen meghúzzuk. A hevedert – annak érdekében, hogy a hevederiszony kialakulását megelőzzük - lehetőleg több lépésben húzzuk meg.

VII. LOVAGLÁSI ALAPISMERETEK

1. Jármódok

A ló alapjármódjai a lépés, az ügetés és a vágta.

1.1. Lépés

A lépés négyütemű jármód, lépés közben a ló azonos oldali lábai lépnek, de nem egy időben. Lépés jármódban a lónak az egyik lába mindig érinti a talajt, nincs lebegőfázis. A lépés megítélésekor fontos szempont a tiszta ütem, a jó lépésű ló a hátulsó végtagjával túllép az azonos oldali elülső végtag patanyomán.

A lépés súlyos hibája, ha az azonos oldali lábak egy időben lépnek. Ezt a mozgást passzban járásnak nevezzük.

1.2. Ügetés

Az ügetés kétütemű jármód, az átlós lábak lépnek egyszerre, a két ütem között a ló lábai nem érintik a talajt, van lebegő fázis.

1.3. Vágta

A vágta háromütemű jármód, az egyik hátulsó lábat követi a másik hátulsó és a diagonális elülső szinkronban, majd a másik elülső láb. Szabályosan vágózó lónál szintén van lebegő fázis. A vágta hibája lehet a négyüteműség, ami a második ütem kettéválását jelenti.

1.4. Hátralépés

A hátralépés kétütemű jármód. Lábsorrendje megegyezik az ügetés lábsorrendjével, az átlós lábak lépnek, de nincs lebegő fázisa.

2. Patanyomfigurák

Kép: Az ajánlott szakirodalomból!

3. Lovardai rend

A lovardai rendszabályok betartása megteremti a biztonságos munka lehetőségét abban az esetben is, ha a lovardában többen dolgoznak egyszerre.

- A lovardába történő belépés, illetve kilépés előtt, minden esetben jól hallhatóan helyet kell kérni. A kaput csak az edző, vagy egy lovas „bejönni;kimenni” vezényszava után lehet kinyitni.

- Lóra ülni, leszállni, hevedert, kengyelt igazítani, csak egy nagykör közepén, vagy a lovarda falától a lovat elfordítva és beljebb vezetve lehet.

- A többi lótól minden irányba kb. 3m biztonsági távolságot kell megtartani.

- Az alacsonyabb jármódban haladók a külső patanyomot a vágózók számára hagyják szabadon.

- Az egész lovardában lovaglónak a nagykörön lovaglókval szemben elsőbbségük van, de a nagykörön nem lovagolhatnak keresztül.

- Ha egy időben egy osztály és egy önállóan dolgozó lovas lovagol a lovardában, az osztálynak van elsőbbsége.

- A gyakorlottabb lovasoknak minden esetben figyelemmel kell lenniük a kezdőkre.

- Ha a lovardában két lovas szemből találkozik, jobbra kell kitérni, ami a bal kezek találkozását eredményezi, tehát a külső patanyom a bal kézen lovaglóé.

- Osztályban, azonos kézre lovagló lovasok kézváltást követően az új kézre lovaglók maradnak a külső patanyomon, akik váltani készülnek, befelé térnek ki.

- A lovardában futószárazni csak a többi lovas beleegyezésével szabad, de futószáraz oktatást és kezdő lovasok oktatását egyszerre végezni különösen veszélyes lehet.

- Az akadályokat azokban az esetekben amikor nem ugró munka folyik, a lovardán kívül kell tárolni.

Speciális western:

- A gyors kört lovaglók és a rundown-t lovaglók elsőbbséget élveznek az alacsonyabb iramban haladókkal szemben

- Az egyenes vonalon szembe találkozó lovasok bal keze találkozik. Egyéb esetben mondani, vagy mutatni kell a saját irányunkat.

VIII. TEREPILOVAGLÁS

A tereplovaglás alkalmat ad a kezdő lovasoknak arra, hogy váratlan helyzetekben is nagyobb ülésbiztonságot szerezzenek, „kiszabaduljanak” a lovarda unalmassá váló falai közül. Terepen lovagolni megfelelő talajviszonyok mellett minden évszakban lehet. A téli időben gyakran változó talajviszonyok esetén szabály, hogy csúszós-jeges talajon a lovasnak le kell szállnia a lóról és vezetni kell az állatot. A tereplovaglás az alapkiképzés részét képezi, a természet sokféle követelményt állít ló és lovasa elé. Terepre minden esetben csak a feladat megoldásához már megfelelően képzett lovas és lovat lehet kivinni, hiszen egy elszabaduló ló itt több, -nemcsak lovas-ember testi épségét is veszélyeztetheti.

1. Biztonságos tereplovaglás

A tereplovaglás technikai részleteinek tárgyalása előtt, mindenképpen szót kell ejteni a tereplovaglások során figyelembe veendő etikai szabályokról és rendelkezésekről. Ezek a rendelkezések országonként eltérőek lehetnek. A lovasoknak minden esetben alkalmazkodniuk kell a közlekedési szabályokhoz és a tereplovaglás szabályaihoz is. Lovas ösvényeken a lovasok szabadon változathatják a jármódokat, az iramot, hiszen ezek az utak kifejezetten a lovasok számára lettek kialakítva. Erdőkön, mezőkön lovakkal szabadon csak

akkor közlekedhetünk, ha ezzel nem okozunk természeti károkat. Magántulajdonú területeken például szántóföldön, a tulajdonos hozzájárulásával lovagolhatunk csak.

A csoportos lovaglás a tereplovaglás legkellemesebb fajtája. Ez a forma ló és lovas számára egyaránt a legbiztonságosabb. Csoportos lovaglás esetében ügyelni kell a lovak közötti ideális követési távolság betartására. Ha a lovas rálovagol az előtte haladó lóra, akkor felidegesítheti azt, amire a ló rúgással reagálhat. Ha valaki túlságosan lemarad, akkor a lemaradó ló gyakran jármódot vált, lovasával elrohan. Havas utakon a hátul haladó lovasnak vigyáznia kell a megfelelő távolság megtartására azért is, mert az előtte haladó ló patái által felvert fagyott hó és jégdarabok eltalálhatják őt és lovát is. Tereplovaglásnál havas vizes csúszós utakon jó szolgálatot tesz a patkósarok.

2. Hegyre fel-hegyről le

Tereplovaglások alkalmával gyakran előfordul, hogy a lovasoknak hegyen-völgyön keresztül vezet az útjuk. Mint minden akadály leküzdése, ez is erőfeszítést igényel a lovaktól, míg a lovasoknak fokozott figyelemmel kell lenniük ülésükre. Kezdő lovasok esetében gyakran használnak nyakszíjat arra a célra, hogy a lovas ne a ló szájába kapaszkodva próbáljon egyensúlyozni, hanem a szíj segítségével tudjon korrigálni az ülésén. Hegyen fel és le történő lovaglásnál a lovasnak felső testét előre kell döntenie, így tudja lova hátát tehermentesíteni. Miközben a lovas felső testét előre dönti, térdét zárja és alsó lábszárait a hevederhez simítva tartja magát egyensúlyban. A lovak mászatását mindig a lejtőre merőlegesen végezzük, így megelőzhető a lovak oldalirányú csúszása.

Vízfelületeken történő átlovaglaskor nagy segítséget jelent egy tapasztalt vezető ló, aki mögött haladva a fiatal lovak könnyebben tanulják meg leküzdeni félelmüket Patakokon, vízzel telt árkokon történő átlovaglásnál, mindig számolni kell azzal, hogy az aljzat hirtelen mélyülő, vagy iszapos lehet, esetleg veszélyes tárgyak (vasak, drótok) lehetnek a fenéken.

3. Lovaglás közúton

A közúton történő lovaglásnál a lovak, mint járművek vesznek részt a forgalomban, tehát a lovasokra is vonatkoznak azok a szabályok, amelyek az egyéb járművek vezetőire. Nagy forgalmú utakon, csak gyakorlott lovasok lovagolhatnak, forgalomhoz szoktatott lovakkal! Gyalogjárdák és kerékpárutak használata a lovasok számára tilos, aszfaltozott úton a lovakkal csak lépésben közlekedhetnek. Lovasoknak a gyalogosokat mindig olyan oldaltávolsággal kell megközelíteniük, hogy a gyalogos ne érezze veszélyeztetve magát.

Csoportosan haladó lovasok egy-öt lovas esetén nagy forgalmú közúton csak egymás mögött közlekedhetnek. Hat lovasnál nagyobb létszámú csoport esetén azonban mindig párosával kell a lovasoknak haladni. Nagy létszámú lovasból álló csoportot a biztonságos közlekedés érdekében kisebb, hat-nyolcfős csapatokra kell osztani. A lovasoknak a közlekedés többi résztvevője számára minden irányváltoztatást kézzel előre kell jelezni. Az út egyik oldaláról a másikra egyszerre, karjelzést követő vezényszóra egymás mellett kell áthaladniuk. A közúton sötétben haladó lovasoknak olyan felszereléseket kell hordaniuk, amelyek a közlekedés többi résztvevője számára is láthatóvá teszik őket. A lovakon legyen fényvisszaverő invédő, a lovasokon fényvisszaverő mellény. A menet elején haladó lovasnak egy előre felé fehéren/sárgán, a hátul haladónak egy hátra felé vörösen/villogva, nem vakító fényrel világító lámpát kell vinnie.

Felhasznált irodalom (Ajánlott irodalom)

Bodó Imre-Hecker Walter (szerk.): Lótenyésztők kézikönyve. Mezőgazda kiadó, 1992

Budiansky, Stephen: A ló természetrajza. Vince Kiadó, 1997

Dr. Fehér György: A háziállatok funkcionális anatómiája. Mezőgazdasági Kiadó, 1980

Dr. Horváth Zoltán (szerk.): Lóbetegségek. Mezőgazda Kiadó, 2003

Die Reitabzeichen. FNverlag, 2000

Mihók Sándor-Pataki Balázs: Lófajták. Mezőgazda Kiadó, 2003

Rudas-Frenyó (szerk.): Az állatorvosi élettan alapjai. Springer Hungarica Kiadó Kft., 1995

Richard Shrake : Western horsemanship

FENA (Federation Equestre Nationale D'Autriche/Bundesfachverband für Reiten und Fahren in Österreich, 2002): Westernreiten